

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviap.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 4 2025

ЗМІСТ

Коротко про головне

Заходи до третіх роковин повномасштабної війни РФ проти України...3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Мюнхенська безпекова конференція:

початок кінця чи світло в кінці тунелю.....5

Потіха А.

«Рамштайн» очолює Велика Британія, а США натякає:

час Європі дорослішати.....15

Закіров М.

Візит спецпредставника Президента США К. Келлога до Києва

в оцінках експертів.....22

Худенко А.

Екстрений саміт лідерів європейських країн у Парижі.....28

Аулін О.
Близькосхідне турне Президента В. Зеленського в оцінках ЗМІ.....35

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....40
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....44
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....54

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Спіріна С.
Аналіз підтримки України зарубіжними бібліотеками.....61

Коротко про головне

Заходи до третіх роковин повномасштабної війни РФ проти України

Президент України В. Зеленський разом з іноземними лідерами оглянув новітні зразки української оборонної продукції.

У межах заходів до третіх роковин повномасштабної війни РФ проти України Президент України та лідери іноземних держав і міжнародних організацій ознайомилися з новітніми зразками безпілотних систем та іншою оборонною продукцією, що виробляється в Україні.

Відтепер усе, що створює Україна, матиме спільну назву «зброя» (zbroya). Ідеться про озброєння та загалом українську оборонну індустрію, яка відродилася й розвинулася за три роки повномасштабного російського вторгнення. Ця система поєднує Сили оборони України, міністерства, інші державні органи, державних і приватних виробників, інкубатори та акселератори, інститути та університети, волонтерів і різні фонди. Загалом є близько 800 виробників, понад 1 тис. команд, які працюють над інноваційними рішеннями в галузі оборонних технологій.

«Ми пишаємося, що маємо таке велике виробництво дронів, засобів РЕБ, іншого озброєння. Ми почали з перших днів війни і зараз суттєво збільшили ці спроможності», – зазначив глава держави.

Зокрема, під час презентації було продемонстровано засоби українського виробництва, які масово використовують на фронті. Серед іншого це БПЛА-розвідники, FPV-дрони на оптоволоконні, наземні роботизовані платформи, дрони-перехоплювачі, засоби РЕБ і РЕР, системи зв'язку, річкові дрони, а також ракети-дрони.

В. Зеленський подякував усім партнерам, які підтримали оборонну галузь України, зокрема за успішно впровадженою данською моделлю. «Сьогодні ви побачили деякі важливі речі, у які ви інвестували. Ви побачили, що в нас уже є і що дійсно працює та захищає. І також ексклюзив – ракета-дрон “Паляниця”, яка вже діє на полі бою. Це далекобійна зброя, яка дуже не подобається росіянам», – наголосив Президент України (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 25.02*).

Президент України В. Зеленський і лідери країн Північної Європи та Балтії обговорили продовження підтримки України.

Президент України В. Зеленський зустрівся з лідерами країн Північної Європи та Балтії: Президентом Фінляндії А. Стуббом, Президентом Латвії Е. Рінкевичсом, Президентом Литви Г. Науседою, Прем'єр-міністром Данії М. Фредеріксен, Прем'єр-міністром Швеції У. Крістерссоном, Прем'єр-міністром Ісландії К. Фростадоттір, Прем'єр-міністром Норвегії Й. Г. Стере та Прем'єр-міністром Естонії К. Міхалом.

Ключова тема зустрічі – роль Європи за столом переговорів щодо наближення справедливого миру та спільний європейський план дій.

Крім того, обговорили продовження співпраці у сфері оборони й безпеки, членство України у ЄС і НАТО, підготовку п'ятого саміту Україна – Північна Європа.

Глава Української держави подякував за допомогу Україні впродовж усіх трьох років повномасштабної російської агресії проти нашої держави. Країни Північної Європи та Балтії загалом надали 26 млрд євро військової підтримки.

Президент окремо відзначив нещодавні оборонні пакети допомоги та оголошені під час зустрічі, а також активну роботу кожної з країн над розширенням цієї підтримки *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 24.02).*

Президент України В. Зеленський провів переговори з президентом Європейської комісії У. фон дер Ляєн і президентом Європейської ради А. Коштою.

Глава держави наголосив, що сьогодні надзвичайно важливе напрацювання спільного плану Європи щодо досягнення справедливого й тривалого миру для України та гарантій безпеки. Також пріоритетом є розвиток української оборонної промисловості, зокрема виробництво далекобійних ракет і дронів. Наша держава розраховує на істотне збільшення закупівель озброєння у вітчизняних виробників коштом надходжень від заморожених російських активів.

Окремо обговорили прогрес у процесі переговорів про вступ України до ЄС. Президент висловив сподівання, що керівники інституцій Євросоюзу сприятимуть якнайшвидшому відкриттю першого кластера «Основи».

В. Зеленський окремо подякував за вагому підтримку з боку ЄС протягом уже трьох років повномасштабної російської агресії та відзначив рішучість Євросоюзу щодо подальшої допомоги Україні в цей складний час.

Глава держави привітав ухвалення 16-го пакета санкцій ЄС проти Росії. Важливо, що він спрямований на логістику, банки, ВПК і пропаганду РФ, а також забороняє зберігання російських нафтопродуктів.

Крім того, під час зустрічі скоординували позиції напередодні спеціального засідання Європейської ради, яке відбудеться 6 березня *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 24.02).*

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Мюнхенська безпекова конференція: початок кінця чи світло в кінці тунелю

У Німеччині 14–16 лютого відбулася 61-ша Мюнхенська безпекова конференція, для участі у якій прибуло 60 лідерів держав та урядів. Цьогоріч головна тема зустрічі – завершення російсько-української війни. Очікування й дискусії щодо цього в українському, європейському та американському політикумі помітно активізувалися після вступу на посаду новообраного Президента США Д. Трампа, який пообіцяв сприяти швидкому завершенню війни, а після телефонної розмови між американським лідером і президентом Росії Путіним, що відбулася за два дні до початку Мюнхенської конференції, мирні переговори, які ще не розпочалися, стали головною темою у світових ЗМІ. Розмова Д. Трампа з Путіним задала тон і цьогорічній Мюнхенській конференції, викликавши побоювання в Києві та європейських столицях, що Президент США підійде до переговорів про завершення війни в Україні набагато більш транзакційно.

Крім того, напередодні конференції в Мюнхені, 12–13 лютого, у Брюсселі відбулася зустріч міністрів оборони країн НАТО, виступ на якій американського міністра оборони П. Гегсета спричинив неабиякий ажітаж. Він заявив, що Україна не може розраховувати на повернення до кордонів 2014 р. так само, як і на вступ до НАТО. Чимало європейських оглядачів у цьому контексті провели паралелі з мюнхенськими домовленостями 1938 р., коли Велика Британія та Франція поступилися вимогам нацистської Німеччини й дали змогу анексувати частину Чехословаччини.

На тлі активізації американо-російських контактів і з огляду на різкі заяви нового глави Пентагону, українські та європейські учасники Мюнхенської конференції з безпеки висловлювали тривожні очікування щодо планів адміністрації Д. Трампа із завершення російсько-української війни. Разом з тим сформувалися припущення, що під час зустрічі в Мюнхені учасникам презентують якийсь готовий план Д. Трампа щодо завершення війни в Україні. Наприклад, про це напередодні відкриття конференції повідомила з посиланням на свої джерела агенція “Bloomberg”. Оскільки американська адміністрація не проводила жодних предметних консультацій щодо цього плану ані з Києвом, ані з європейцями, такий «план Трампа» могли підготувати тільки за підсумками консультацій американського Президента з російським лідером, а це б означало, що підсумковий документ міг містити положення, які б не влаштовували Київ та його європейських партнерів.

Насправді ж виявилось, що жодного плану в американців немає, а є, як висловився один із членів української делегації, «хмара ідей, параметрів і планів, які часом суперечать одне одному і які озвучують різні люди різного ступеня близькості до Трампа» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cew5w04l74qo>).

Зокрема, спецпосланець Президента США з питань Росії та України К. Келлог пояснив, що робота над цим планом на сьогодні триває, його участь у Мюнхенській конференції це теж частина цієї роботи. За словами К. Келлога, план готується за кількома треками. Він сам відповідає за український трек і трек роботи з європейськими союзниками. Посланець Д. Трампа з питань Близького Сходу С. Віткофф, який напередодні конференції відвідав Москву, займається російським треком. Працюють К. Келлог і С. Віткофф одночасно й паралельно, «щоб робота йшла швидше». Після того як вони закінчать підготовчу частину своєї місії, вони мають поділитися своїми напрацюваннями з Президентом США та виробити на їхній основі рамку плану Д. Трампа, за допомогою якої, вірогідно, американський Президент має наміри закінчити війну в Україні.

Ця підготовка, як виглядає нині, триває в доволі хаотичному режимі, про що свідчать, наприклад, суперечливі коментарі представників членів американської адміністрації щодо того, як саме досягатимуть миру, або гучна заява безпосередньо Д. Трампа, який повідомив, що в день відкриття Мюнхенської конференції завдяки зусиллям американців на її полях відбудеться перша з 2022 р. зустріч українських і російських делегацій. Насправді ж виявилось, що на конференції не було жодного учасника, хоча б віддалено афілійованого з нинішньою російською владою, а причина появи цієї дивної заяви Д. Трампа залишилася невідомою.

Перший день конференції видався напруженим, зокрема через доволі резонансні заяви представників нової адміністрації США, а також різкі випадки віцепрезидента Д. Ді Венса на адресу ЄС і попередження, що європейці мають взяти більшу відповідальність за свою безпеку та безпеку України. Він розкритикував європейських партнерів Вашингтону за їхній нібито відступ від свободи слова та «неконтрольовану» міграцію. «Загроза, яка турбує мене найбільше щодо Європи, – це не Росія, це не Китай і не будь-який інший зовнішній гравець. Я турбуюся про загрозу зсередини, а саме відхід Європи від деяких її фундаментальних цінностей», – наголосив він (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-myunkhenska-konferentsiya-zelenskyi-analiz/33316801.html>).

При цьому всупереч багатьом очікуванням Д. Ді Венс нічого не сказав про російську агресію та загалом мало уваги приділив питанням міжнародної безпеки, попри те що оглядачі розраховували почути в його промові інформацію про плани Д. Трампа щодо припинення війни в Україні. Безпосередньо Д. Трамп назвав виступ Д. Ді Венса в Мюнхені «найблискучішою промовою» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-myunkhenska-konferentsiya-zelenskyi-analiz/33316801.html>).

<https://www.sestry.eu/statti/nayvplivovishim-chlenom-nato-shozhe-ie-putin-pidsumki-myunhenskoyi-konferenciyi-z-bezpeki-dlya-ukrayini-ievropi-ta-ssha>).

Так само, за допомогою максимально загальних фраз, у Мюнхені описував принципи, на яких будуватиметься підхід США до мирного процесу, К. Келлог. На більш конкретні запитання на кшталт того, які гарантії безпеки для України пропонує Вашингтон, відповідав у стилі: «Це рішення зможе ухвалити тільки Президент Д. Трамп».

Дискусії в Мюнхені показали, що США та Україна можуть мати різні визначення кінцевої мети мирного процесу. Тобто на словах представники американської адміністрації, звісно, хотіли б, щоб їхні зусилля закінчилися встановленням в Україні сталого та тривалого миру. Але, судячи із заяв того ж таки держсекретаря М. Рубіо, вони припускають, що досягати заявленої мети доведеться поетапно й першим кроком на цьому шляху буде припинення вогню на нинішній лінії фронту.

Вигода «просто» перемир'я для американської адміністрації очевидна: воно дало б змогу продемонструвати швидкий результат врегулювання. Оскільки, усупереч передвиборчим обіцянкам, досягти миру в Україні новому Президенту США протягом перших 24 год свого терміну не вдалося, а сьогодні, як повідомляє Bloomberg з посиланням на свої джерела, Білий дім хоче домогтися перемир'я з Великодня, тобто вже з 20 квітня.

Натомість Україна переконана, що не закріплена жодними додатковими заходами пауза в бойових діях зіграє на руку Росії, а тому погоджуватися на «просто» перемир'я без вирішення решти важливих питань мирного врегулювання – насамперед щодо гарантій безпеки, – В. Зеленський не має наміру. У цьому його підтримують багато європейських партнерів.

Європейські лідери попереджають про небезпеку цього підходу. «Якщо такий прагматичний підхід американської адміністрації закінчиться припиненням вогню, перетворившись, на жаль, на подобу Мінських домовленостей, це стане замороженим конфліктом... Якщо це стане реальністю, це буде поразка, і не лише для України. Це буде поразка всієї міжнародної спільноти і всього, що ми відстоюємо», – заявив у Мюнхені Прем'єр-міністр Хорватії А. Пленкович.

«Я не вірю, що Росія хоче зупинитися. Я не бачила жодних сигналів цього... Як на мене, є великий ризик, що щось, що матиме гарний вигляд на папері, дасть Росії можливість мобілізуватися та продовжити війну. Може, в Україні, а може десь іще», – в унісон з ним говорила очільниця данського уряду М. Фредеріксен.

Україні потрібен мир через силу, заявила в Мюнхені президент Єврокомісії У. фон дер Ляєн, мовляв, якщо силою не змусити Росію до миру, в авторитарних державах складеться враження, що вони можуть без наслідків вторгтися в сусідні країни, порушувати встановлені міжнародним правом кордони. Зі слів президента Єврокомісії, цю тезу поділяють по обидва боки Атлантики. Вона також нагадала, що, зі свого боку, Європа вже вклала в підтримку України 134 млрд євро й налаштована продовжувати допомогу

(URL: <https://www.sestry.eu/statti/nayvplivovishim-chlenom-nato-shozhe-ie-putin-pidsumki-myunhenskoyi-konferenciyi-z-bezpeki-dlya-ukrayini-ievropi-ta-ssha>).

Зі схожою риторикою виступав у Мюнхені Президент України В. Зеленський. За його словами, пауза в бойових діях тільки допоможе В. Путіну підготувати 15 нових дивізій російської армії, які потім, за даними українського Президента, розмістять у Білорусі нібито для навчань. Звідти, продовжував В. Зеленський, ці війська можуть напасти на Польщу або країни Балтії вже цього літа.

В. Зеленський у Мюнхені зауважив, що з Білого дому звучать сильні, але різні сигнали. Це, на думку українського Президента, свідчить, що готового плану у Вашингтоні немає. Водночас він наголосив, що Україна ніколи не прийме угоди, укладені за її спиною та без її участі, і запевнив, що готовий до переговорів з Путіним лише після узгодження позицій із США та Європейським Союзом.

Що стосується позиції України в обговоренні базових параметрів переговорів про мир, з виступу В. Зеленського на Мюнхенській конференції з безпеки зрозуміло, що Київ демонструє готовність піти на максимальні компроміси в цьому процесі, навіть часом відходячи від «червоних ліній», які на початковому етапі повномасштабного вторгнення Росії були проголошені як непорушні. «Ми готові до будь-якої конструкції для того, щоб зупинити Путіна», – наголосив В. Зеленський у Мюнхені. Під час спілкування з журналістами в перший день Мюнхенської конференції він заявив, що єдиною такою «червоною лінією» є юридичне визнання Україною втрати своїх територій (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cew5w04l74qo>).

На цьому тлі чимало спостерігачів звертають увагу на певний дисонанс: хоча представники американської адміністрації заявляють, що шлях до мирного врегулювання в Україні лежить через поступки обох сторін конфлікту, вони дуже мало говорять про поступки, на які під час таких переговорів могла б піти Росія. Питання про це в рамках однієї з панельних дискусій Мюнхена поставили К. Келлогу. Той припустив, що може йтися про певні «територіальні поступки», політичні заяви про відмову від використання сили, а також про зменшення чисельності російської армії – «ми спробуємо змусити їх це зробити». Утім, варто зазначити, що відповідав на це запитання посланець Д. Трампа вкрай невпевнено.

У Мюнхені В. Зеленський відмовився підписувати проєкт угоди, яка б давала США доступ до українських рідкісноземельних металів. Київ у цілому не заперечує таку опцію, однак американська сторона вимагала від України негайно погодитися на їхню версію угоди щодо корисних копалин в обмін на допомогу, інакше погрожували відмовити в можливості зустрітися з віцепрезидентом США Д. Ді Венсом і вести з ним переговори про обриси миру, та дали час до вечора для погодження поправок. Однак після того як Україна в пошуках компромісу передала американцям доопрацьований варіант угоди, ті у відповідь скасували всі ключові правки і, по суті, поставили

Україну перед умовою: або підписуєте те, що ми дали, або нічого, а зустріч із Д. Ді Венсом можлива лише «в пакеті» з підписанням. В. Зеленський відмовився підписувати документ у тому вигляді, на якому наполягав Білий дім, мотивуючи це тим, що угода не містить жодних гарантій безпеки (URL: <https://expres.online/podrobitsi/ssha-u-myunkheni-shantazhuvali-ukrainu-evropeyska-pravda>).

Ядром будь-яких гарантій безпеки для України, на переконання В. Зеленського, має бути членство в НАТО, і це питання, як підкреслив український Президент, залишається на столі, мовляв, якщо Україні не нададуть членство в Альянсі, тоді мають бути умови, які дадуть можливість побудувати інше НАТО – безпосередньо в Україні. В. Зеленський також дорікнув членам Альянсу, що вони йдуть «на повідку» в російського очільника. «Найвпливовішим членом НАТО, схоже, є Путін», – заявив він у цьому контексті (URL: <https://www.sestry.eu/statti/nayvplivovishim-chlenom-nato-shozhe-ie-putin-pidsumki-myunhenskoyi-konferenciyi-z-bezpeki-dlya-ukrayini-ievropi-ta-ssha>).

За словами В. Зеленського, «побудова НАТО в Україні», яка дасть змогу не боятися нового російського вторгнення, означає нарощення чисельності української армії до 1,5 млн осіб та оснащення її сучасним західним озброєнням. Зокрема, Президент України говорить про те, що ЗСУ повинні мати у своєму розпорядженні 150–160 бомбардувальників F-16 та понад 25 систем ППО «Patriot». Наявність такої армії, говорить В. Зеленський, фактично знімала б з обговорення потенційно проблемне питання про розміщення в Україні іноземного військового контингенту. Західні держави, насамперед США, В. Зеленський у такому сценарії бачить у ролі союзників України, які надавали б допомогу з фінансуванням та матеріальним забезпеченням цієї потужної армії.

Важливим у контексті обговорення під час конференції потенційного мирного процесу стало питання про склад імовірних переговорників, навколо якого в Мюнхені точилися найгарячіші дискусії. Причиною непорозумінь саме щодо цього аспекту майбутніх переговорів став той самий телефонний дзвінок американського Президента В. Путіну 12 лютого, про який господар Білого дому нікого не попередив заздалегідь, та й про подробиці цієї розмови західних лідерів і В. Зеленського, схоже, не поінформували. Звідси цілком логічне припущення про те, що й майбутні переговори про закінчення війни Д. Трамп вестиме через голову В. Зеленського та європейців, які дізнаватимуться про факт цих розмов уже після їх закінчення.

У будь-якому разі ще напередодні Мюнхена в коментарях європейських політиків домінували тези про неприпустимість ведення переговорів з Путіним за їхньою спиною, а В. Зеленський кілька разів прямо заявив, що Україна не сприйме будь-якої мирної угоди, напрацьованої без її участі. У Мюнхені К. Келлог спробував розвіяти ці страхи партнерів, але лише частково. За його логікою, у переговорах про закінчення війни мають брати участь її сторони – українці та росіяни – і посередники (саме так К. Келлог

описує роль своєї країни). Щодо участі європейців у цих переговорах К. Келлог заявив, що Америка захистить їхні інтереси, у цьому сенсі Європа буде представлена за столом переговорів. Розширювати коло перемовників за допомогою європейців непродуктивно та неефективно, зазначив К. Келлог. «Ми точно не хочемо великих групових обговорень... Зверніть увагу: ви не знайдете жодного пам'ятника робочій групі, пам'ятники ставлять лише лідерам».

Європейські політики різко критикують такий підхід – щонайменше тому, що, згідно з озвученою позицією американської адміністрації, свою роль у врегулюванні конфлікту в Україні Вашингтон вбачає в тому, щоб укласти з Росією якусь угоду, а гарантувати її виконання буде місією Європи. «Складно очікувати, що Європа візьме на себе зобов'язання, у розробленні яких вона не брала участі», – прокоментував цю ситуацію міністр оборони Німеччини Б. Пісторіус. Він же поставив під сумнів ефективність переговорної стратегії, обраної американцями в діалозі з Москвою. Зокрема, за словами Б. Пісторіуса, заяви про те, що Україна не стане членом НАТО за підсумками мирного врегулювання або що вона не повернеться до кордонів 1991 р., озвучені представниками команди Д. Трампа ще до початку перемовин, послабили позицію США, отже, і позицію всього західного світу, не кажучи вже про Київ.

Інші політики нагадували, що саме Європа має взяти на себе основний фінансовий тягар посилення обороноздатності та відбудови України після закінчення активних бойових дій, і вже хоча б із цієї причини повинна впливати на зміст мирної угоди. «Ми маємо бути в залі переговорів, оскільки ми матимемо справу з їхніми наслідками. Переговори – це лише порожні слова, якщо на столі не лежать гроші, а це ми покладемо гроші на стіл», – говорила міністр оборони Литви Д. Шакалене.

З іншого боку Генсек НАТО М. Рютге, якого багато хто називає одним з тих європейських політиків, до яких може дослухатися Д. Трамп, закликав колег не скаржитися на те, що їх не запросили до участі в переговорах, а напрацювати конкретні пропозиції, які можна було б презентувати на цих переговорах. Тим більше що просто сьогодні таку можливість, схоже, дають Європі безпосередньо американці. Агенція “Reuters” повідомила, що минулого тижня Вашингтон розіслав країнам ЄС «анкету» щодо їх можливого внеску в гарантії безпеки для України. Одне із шести запитань цієї анкети стосувалося готовності цих держав відправити в Україну власний військовий контингент і його чисельності.

Нині той момент, коли Європа повинна істотно посилити свою підтримку України, а не просто вимагати місця за столом переговорів, якого ще навіть не існує, наголошує керівник Талліннського міжнародного центру оборони й безпеки (ICDS) К. Раік. «Головними пріоритетами для Європи сьогодні мають бути: надання дуже чітких сигналів про посилення військової допомоги Україні, розуміння, яким буде європейський внесок після того, як буде досягнуто припинення вогню, як забезпечити гарантії безпеки для України. Звичайно, дуже важливо працювати над тим, щоб спробувати мати

єдиний підхід з боку США і європейців. Це дуже складно, і повідомлення, які надходили від американських лідерів протягом останніх днів, дійсно суперечливі. Коли ми порівнюємо те, що сказав Президент Д. Трамп, віцепрезидент Д. Ді Венс, міністр оборони Гегсет і спеціальний представник з питань України К. Келлог, то бачимо, що всі вони озвучують різні повідомлення» (URL: <https://www.sestry.eu/statti/nayvplivovishim-chlenom-nato-shozhe-ie-putin-pidsumki-myunhenskoyi-konferenciyi-z-bezpeki-dlya-ukrayini-ievropi-ta-ssha>).

Також К. Раїк констатує, що Росія сьогодні намагається представити себе сильнішою, ніж вона є насправді. «Якщо ціна війни для Росії зростатиме, російські ресурси ще більше виснажуватимуться, і РФ визнає, що дійсно не може досягти нічого більшого, продовжуючи війну, тоді є шанс на припинення вогню. Але перемир'я також має бути підкріплене реальною силою та чіткими зобов'язаннями, бо Москва не має намірів вести переговори в дусі доброї волі й не погодиться на мир, хіба що в неї просто не буде іншого виходу, а з іншого боку буде потужна сила, здатна зупинити її від нового нападу», – вважає експерт.

Мюнхенська конференція з безпеки показала кілька речей, з яких найважливіше та найнебезпечніше те, що слово й поняття перемоги зникло з порядку денного, вважає військовий експерт, відставний підполковник британської армії Г. Грант. «З Путіним не можна досягти миру шляхом переговорів. Це людина, яка зруйнувала власну країну, зрівнявши із землею Грозний і вбивши десятки тисяч невинних росіян. Він повністю зруйнував Маріуполь, незважаючи на те що це місто було російськомовним. Він уже воює із Заходом і готується до дедалі більшого руйнування. Якщо його не перемогти, він зачекає, дасть змогу слабким західним політикам і суспільствам повернутися до свого звичного життя з пивом, Макдональдсом, лижами та морозивом, а потім повернеться сильнішим, ніж будь-коли», – застерігає військовий експерт (URL: <https://www.sestry.eu/statti/nayvplivovishim-chlenom-nato-shozhe-ie-putin-pidsumki-myunhenskoyi-konferenciyi-z-bezpeki-dlya-ukrayini-ievropi-ta-ssha>).

Мюнхен-2025 став свого роду холодним душем. Стало очевидним, що Європі варто готуватися до жорсткішої реальності, наголошує експерт з міжнародних питань Б. Ференс. Однак, на його думку, навіть за Президента Д. Трампа Сполучені Штати Америки не готові втратити Європу, бо це їм не вигідно в контексті національних безпекових та економічних інтересів.

Оцінюючи підсумки Мюнхенської конференції з безпеки, посол України в Німеччині О. Макєєв підкреслив, що Україна знає з власного досвіду, що «з Росією можна вести переговори тільки з позиції сили». «Нам не потрібні посередники, нам потрібні союзники. Якомога більше союзників», – заявив посол. О. Макєєв зазначив, що Європі потрібні політики, які займуть жорстку позицію та чесно скажуть людям, зокрема під час виборчої кампанії, що без безпеки не буде нічого. «Як Росія переводить економіку на військові рейки,

так і Україна робить те ж саме. І тут ідеться далеко не про 35-годинний робочий тиждень», – зазначив він.

Військовий експерт К. Масала погодився з українським дипломатом і зауважив, що Європа знову реагує на все лише гаслами про тривожний сигнал. «Якщо все триватиме так, як зараз, то перед Європою постане реальна загроза нової війни! І це станеться зовсім скоро, – попередив експерт і додав, що Путін не зупиниться. – Чи стосуватиметься це частини України, що залишилася, або перевірки НАТО, ми не знаємо, але Росія готується до цього два-три роки. Тепер наше завдання – подбати про власну безпеку. Більше ніхто цього за нас не зробить».

Член Християнсько-демократичного союзу, фахівець із зовнішньої політики Н. Реттген також розкритикував підсумки Мюнхенської конференції з безпеки. «Нині в нас більше немає вибору. Ми все ще думали, що можемо ігнорувати те, що відбувається, можемо втекти. Тепер ми самі стоїмо на краю прірви, – заявив Н. Реттген. – Ми повинні прийняти, що тепер саме європейці несуть відповідальність за безпеку України, і це насамперед питання нашої власної безпеки. Ми повинні робити все необхідне. Це потребуватиме величезних фінансових витрат, але якщо ми не зробимо цього зараз, пізніше ціна буде ще вищою. Це наше завдання. Якщо ми його не візьмемо на себе, ми впадемо в прірву. Така нова реальність».

Цьогорічна Мюнхенська безпекова конференція стала однією з найважливіших за понад 60-річну історію форуму, заявив очільник MSC К. Гойсген. Водночас він зазначив, що цьогорічний захід став «у певному сенсі європейським жахіттям», але водночас наголосив, що він «вніс багато ясності». За його словами, Захід показав, що «Америка за Трампа живе на іншій планеті». «Ми також помітили, що навіть сенатори-республіканці дуже обережні в публічних виступах, тому що вони бояться свого Президента», – зазначив К. Гойсген (URL: <https://tsn.ua/politika/ochilnik-myunhenskoji-konferenciyi-nazvav-zahid-yevropeyskim-zhahittyam-2768877.html>).

Показовою є реакцію німецьких ЗМІ на цьогорічну безпекову конференцію в Мюнхені. На їхню загальну думку, Мюнхенська безпекова конференція оголила серйозні проблеми в трансатлантичних відносинах, що постали з приходом Д. Трампа до влади в США (URL: <https://www.dw.com/uk/zmi-frn-pro-munhensku-konferenciu-z-bezpeki-starij-poradok-rujnuetsa/a-71643048>).

«Мюнхенська конференція з безпеки 2025 р. може увійти в історію як початок кінця західного альянсу, скасованого в односторонньому порядку Сполученими Штатами Америки», – зазначає в редакційному коментарі газета «Tageszeitung». При цьому, хоча фраза про кінець альянсу багаторазово лунала на форумі, наслідки того, що відбувається, схоже, не знайшли достатнього розуміння серед багатьох європейців, які зібралися, вказує видання.

На думку автора коментаря, «американці просто дають Європі нові правила гри». І що в цих умовах необхідно робити Брюсселю? «Якщо більше немає ціннісного консенсусу з однією великою державою – це принаймні

стало очевидним для всіх, – то Європі варто перебудуватися в геополітичному плані», – вважає оглядач видання. У цій ситуації логічним бачиться розширення співпраці з Індією, а також з Китаєм. «Але ми не повинні шукати нову стабільну спільноту, засновану на цінностях. Без альтернатив Європі доведеться схилитися перед США, як це вже роблять перші південноамериканські держави», – зазначає автор коментаря у Tageszeitung.

«У Мюнхені стало зрозумілим одне: ситуація з безпекою у Європі раптово погіршилася, оскільки американські обіцянки безпеки виявилися сумнівними, а Росію, таким чином, підштовхують до продовження агресивної політики за межами України», – вказує в редакційному коментарі видання “Die Welt”. Видання зазначає, що Росія протягом 80 років намагалася вбити клин між США і Європою, щоб стати єдиною державою-гегемоном на континенті. Як показала цьогорічна Мюнхенська безпекова конференція, «за Трампа це бажання Москви може втілитися в життя».

Водночас у багатьох учасників конференції складається враження, що долю Європи обговорюють виключно між США та Росією. «Континенту демонструють, що означає бути незначним», – зазначає автор коментаря. «Зрозуміло одне: старий порядок у Європі та світі руйнується. І в багатополярному світі, у якому головні держави визначають розклад сил, Європа не має іншого вибору, крім як стати незалежним від США полюсом сили. Це означає, що тепер континент повинен розвинути серйозні військові, а також економічні м’язи», – підсумовує Die Welt.

Видання “Frankfurter Allgemeine Zeitung” звернуло увагу на брак адекватної реакції на «деструктивну поведінку» представників американського уряду з боку німецьких політиків. «У кого в Мюнхені знайшлося щось істотне, щоб протиставити цій суміші зарозумілості, зневаги та деструктивної поведінки?» – запитує автор коментаря. Діючий федеральний канцлер О. Шольц був відсутній, коли віцепрезидент США Д. Ді Венс «оголосив Німеччину радянською напівдемократією» та рекомендував на посаду канцлера кандидата від правопопулістської партії «Альтернатива для Німеччини», нагадує видання. Лише наступного ранку керівник уряду найсильнішої європейської держави знайшов кілька слів для відповіді. «Це непристойно, особливо серед друзів і союзників», – заявив О. Шольц й одразу ж пообіцяв подальшу закупівлю зброї в Америці та заговорив про необхідність збільшення оборонного бюджету, який сам блокував протягом трьох років, зазначає автор.

Ділове видання “WirtschaftsWoche” сформулювало три основні уроки конференції, що завершилася. На думку автора коментаря, конфронтаційна промова віцепрезидента США стала «прямою атакою на європейську демократію». Дехто навіть вважав, що США хочуть впровадити трампізм у Європі. «Конференція принесла гірке усвідомлення: трансатлантичні відносини зазнали серйозної шкоди через дивні звинувачення Венса. Відновлення їх у найближчому майбутньому видається малоімовірним.

Майбутня федеральна влада в Німеччині і вся Європа повинні будуть швидко навчитися ладнати із цією Америкою», – такий перший урок Мюнхена.

Вашингтон будь-якої миті може різко скоротити військову підтримку України. Водночас Європа не готова до такого розвитку подій, адже вона не може забезпечити свій власний захист і не зможе домогтися безпеки для України, вважає автор. Саме тому конференція також стала майданчиком для суперечки про військову міць і вплив Європи. «Звісно, ми маємо бути за столом перемовин, коли йдеться про мир з Росією», – наголошувала голова Єврокомісії У. фон дер Ляен. «Час змін – зараз, і якщо не зараз, то для Європейського Союзу буде занадто пізно», – застерігав учасників кандидат на пост канцлера ФРН від блоку ХДС/ХСС Ф. Мерц. «Це означає, що Німеччині доведеться взяти на себе провідну роль, як ніколи раніше. Для наступного уряду оборона стане головним завданням, хоча в поточній передвиборчій кампанії це майже не обговорюється», – наголошується в коментарі.

Третій урок – Україна буде змушена змінити головного партнера. На цьому наголосив у своєму виступі Президент України В. Зеленський. За його словами, щоб не програти війну й досягти «справжнього миру», необхідний спільний тиск ЄС та України. В. Зеленський закликав до створення європейських збройних сил. І хоча ця пропозиція не знайшла значного відгуку, його послання залишається актуальним. Без допомоги Європи Україна ризикує стати розмінною монетою в грі Путіна й Д. Трампа. В. Зеленський більше не покладається на багатосторонність. Його країні загрожує «мир через диктат», застеріг О. Шольц, тобто мир, який вигідний тільки Росії. «І зрештою це може призвести до ще більшого конфлікту з Росією, яка знову зміцнилася, на східному фланзі НАТО», – підбиває підсумки коментатор WirtschaftsWoche.

Висловлюючи настрій тривоги, який панував серед багатьох європейських спостерігачів на конференції, керівниця Талліннського міжнародного центру оборони й безпеки К. Раік у дописі на платформі “Х” зазначила: «Залишаю Мюнхен у тривожному настрої. Президент України В. Зеленський чітко дав зрозуміти, що Україна не сподівається, що США працюватимуть задля справедливого миру. Усе залежить від Європи. Але чи здатна Європа впоратися? Європа має припинити скаржитися на те, що її не запрошують до переговорів, і зосередитися на тому, що вона може зробити» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-myunkhenska-konferentsiya-zelenskyi-analiz/33316801.html>).

Варто зазначити, що під завісу Мюнхенської конференції міністри закордонних справ ЄС провели термінову нараду, щоб обговорити останні заяви американської адміністрації. Як підсумувала головний дипломат Євросоюзу, Європа зберігає міцну єдність у питанні підтримки України та посилення власної оборони. Скоро будуть нові ініціативи, анонсувала К. Каллас.

У підсумку дискусій, що відбувалися під час Мюнхенської конференції з безпеки щодо війни та миру в Україні, жодних проривів у визначенні шляхів

мирного врегулювання так і не сталося. Натомість розвиток подій перемістився на інші знакові для мирного процесу майданчики. Лідери європейських країн 17 лютого взяли участь в екстреному безпековому саміті, скликаному Президентом Франції Е. Макроном. У Саудівській Аравії 18 лютого відбулися переговори США з Росією, на які не запросили ні Україну, ні представників європейських країн. До Києва 20 лютого прибув посланець Президента США К. Келлог, який після спілкування з представниками української влади, імовірно, буде готовий надати Д. Трампу свої напрацювання щодо американської стратегії мирного врегулювання в Україні. Нарешті, 24 лютого, у річницю початку повномасштабної агресії Росії проти України, В. Зеленський скликав зустріч союзників України в Києві, аби сформувані чітке бачення наступних кроків щодо миру, гарантій безпеки та майбутнього спільної політики. Головне ж питання цієї Мюнхенської конференції: чи про мир в Україні і Європі домовляться без участі самих українців – поки залишилося без відповіді. Але якщо досвід останніх трьох років щось і показав, так це те, що Україна має силу і волю до боротьби, ефективних міжнародних комунікаторів, власне бачення справедливого миру та вагому підтримку серед європейських союзників. Тож очікуємо, що всі ці фактори стануть вагомими у відстоюванні української позиції на етапі організації та проведення переговорів про завершення війни.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

«Рамштайн» очолює Велика Британія, а США натякає: час Європі дорослішати

У Брюсселі 12 лютого відбулося чергове засідання Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн», уперше під головуванням Великої Британії. Після обрання Д. Трампа на посаду Президента США, активність американців щодо допомоги Україні зменшилася. Роль лідера у форматі «Рамштайн» на себе взяла Велика Британія. Проте в зустрічі взяв участь новий міністр оборони США П. Гегсет. Це його перший візит на цій посаді.

Новий глава Пентагону П. Гегсет, виступаючи на засіданні, заявив, що цілі США залишаються незмінними: мир через силу, але треба реально дивитися на ситуацію на полі бою. Він закликав союзників по НАТО збільшити допомогу Україні, особливо відзначив Польщу та Швецію, які надають істотну підтримку. Бюджетні витрати Польщі на оборону вже перевищують 5 % ВВП. Це мета, яку раніше поставив Президент США Д. Трамп перед країнами НАТО. Він заявив, що союзники мають витратити більше на оборону та підтримку України, оскільки Сполучені Штати Америки перемикають свою увагу на Тихоокеанський регіон і Китай.

Проте ще за кілька годин до початку засідання «Рамштайн» глава Північноатлантичного альянсу М. Рютте повідомив, що допомога Україні

зростає. «З 2022 р. союзники по НАТО надали Україні безпрецедентну підтримку, включно з 99 % всієї військової допомоги. Ми побачили нещодавні доповнення до цього від Швеції, Фінляндії, Канади, а також Франції. Ідеться про літаки “Mirage” і F-16 з Нідерландів. Інші партнери також нарощують зусилля з підготовки більшої кількості українських військ. Нещодавно створене для підтримки України командування НАТО у Вісбадені перебуває на передньому краї координації цих і майбутніх поставок. На саміті у Вашингтоні союзники зобов’язалися надати Україні 40 млрд євро допомоги у сфері безпеки у 2024 р. Вони не тільки виконали свої зобов’язання, а й набагато перевищили їх – надали понад 50 млрд євро. Це посиляє чіткий сигнал про нашу непохитну прихильність підтримці України», – заявив М. Рютте (URL: <https://uatv.ua/uk/zasidannya-u-formati-ramshtajn-upershevidbuvayetsya-pid-golovuvannyam-velykoyi-brytaniyi-podrobytsi-video>. 2025. 12.02).

Глава НАТО запевнив, що допомога Україні не припинятиметься, ба більше, інтенсифікується. При цьому він погоджується із закликом нового Президента США Д. Трампа розділити витрати на допомогу Україні. «Я згоден з Трампом у тому, що ми повинні зрівняти безпекову допомогу для України, але щоб дійсно змінити перебіг війни, нам потрібно зробити ще більше. Чим сильніша Україна на полі бою, тим сильнішою вона буде за столом переговорів, тим більше шансів укласти вигідну угоду для міцного миру. І це те, чого ми всі хочемо для України, для нашої спільної безпеки та глобальної стабільності», – наголосив М. Рютте.

За інформацією ЗМІ, за результатами 26-го засідання Контактної групи з питань оборони України всі учасники формату підтвердили свою відданість надалі підтримувати Україну та оголосили про виділення мільярдів доларів на допомогу ЗСУ. Про це заявив міністр оборони Великої Британії Д. Гілі на пресконференції за підсумками зустрічі у форматі «Рамштайн». «Україна повертається із цієї зустрічі з підтримкою членів контактної групи, з підтримкою у вигляді зброї та боєприпасів на мільярди доларів, про виділення яких було оголошено сьогодні», – зазначив британський міністр (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3959326-gili-pro-rezultati-ramstajnu-vidilili-ukraini-dopomogu-na-milardi-dolariv.html>. 2025. 2.02).

Він наголосив, що це дасть змогу забезпечити озброєння для ЗСУ та допоможе посилити тиск на Росію, «змусити Путіна сісти за стіл переговорів, допомогти наблизити міцний мир». Д. Гілі повідомив, що Велика Британія надає новий пакет на £150 млн, а також підтвердив гарантії про виділення цього року £4,5 млрд на військову підтримку України.

Міністр оборони вкотре підкреслив, що 2025 р. буде критичним у плані війни в умовах, коли російські війська продовжують обстріли українських міст та інфраструктури. «Росія досі не має жалю, Росія досі небезпечна, і в цей критичний момент ми посилюємо підтримку України», – запевнив глава Міноборони Великої Британії.

Він також зауважив, що почув від нового глави Пентагону П. Гегсета підтвердження «незмінної прихильності США до цієї контактної групи, прагнення України до міцного миру та важливості гарантій безпеки». Британський міністр зазначив, що учасники зустрічі в Брюсселі почули заклик США до європейських країн активізуватися. У цьому зв'язку Д. Гілі підкреслив, що країни Європи вже активізувалися й продовжать це робити.

Про необхідність збільшення Європою допомоги Україні також говорили міністри оборони Фінляндії та Швеції. Зокрема, фінський міністр оборони А. Хаккянен зазначив, що виробництво «європейської оборонної промисловості має бути швидко збільшене» і саме зараз «слухний час для збільшення підтримки України».

Міністр оборони Швеції П. Йонсон також заявив, що Швеція зобов'язується зробити свій внесок у зміцнення оборони Європи – як шляхом надання допомоги Україні, так і прискоренням розвитку свого військового потенціалу (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3959553-ramstajn26-te-so-ca-zustric-vidbulasa-vzagali-vze-pozitiv.html>. 2025. 13.02).

Разом з тим експерти звертають увагу на заяву представника США щодо неможливості вступу України до НАТО на нинішньому етапі. Про це говорили представники деяких країн. Зокрема, міністр оборони Данії Т. Л. Поульсен заявив, що Данія та США мають різні погляди на членство України в НАТО. Він вважає, що Україна має право на вступ до Альянсу й не потрібно перешкоджати цьому.

Він також підкреслив, що Данія продовжить підтримувати Україну і візьме на себе «ще більше відповідальності» цього року. Т. Л. Поульсен вважає, що всі європейські країни мають наслідувати приклад Данії. «Для мене цілком очевидно, що Європа повинна буде взяти на себе ще більше відповідальності для допомоги Україні у 2025 р.», – наголосив міністр Данії.

Щоправда, є й ті, хто не підтримує ідею вступу України до НАТО. Серед них і важливі наші союзники, такі як Польща. Міністр оборони Польщі В. Косіняк-Каміш говорив про сумнівність членства України в НАТО. Він вважає, що «добре, що це (заява Гегсета) сталося», бо «є чітка відповідь». «Поки ніяких запрошень (для України в НАТО) не було, і зрозуміло, що після цієї заяви американської сторони такого запрошення не буде. Якщо немає згоди від найважливішої країни НАТО, то немає сенсу сподіватися, що це запрошення прийде і якимось впаде з неба», – заявив польський міністр.

Він також відреагував на заяву П. Гегсета про надсилання в Україну європейських і неєвропейських військ як гарантію безпеки Україні. За його словами, Польща не планує вводити свої війська в Україну. «Найкращою місією буде місія американських, польських і європейських компаній в Україні, тому що це найбільша гарантія безпеки. Більшої немає. На мою думку, солдати дають менше, ніж дають інвестиції», – наголосив польський міністр оборони.

Міністр оборони України Р. Умеров, однак, вважає результати «Рамштайну» позитивними. Він зауважив, що зустрічі в такому форматі

триватимуть, незабаром оголосять дату та місце наступного засідання. За його словами, попри всі намагання ворога світ залишається консолідованим з Україною, партнери надалі мають намір підтримувати Збройні сили України, адже ряд країн оголосили про нові внески для допомоги українській армії в боротьбі з російськими окупантами.

За словами Р. Умерова, міністр оборони Великої Британії Д. Гілі оголосив про надання Україні військової допомоги на суму 4,5 млрд фунтів стерлінгів (приблизно 5,4 млрд дол.) у 2025 р. Цей пакет включає тисячі безпілотників, десятки бойових танків, броньовані машини та системи протиповітряної оборони.

Німеччина повідомила про намір передати Україні близько 100 керованих ракет IRIS-T найближчим часом. Ці ракети призначені для використання в системах протиповітряної оборони IRIS-T SLM, які вже успішно застосовуються українськими силами для захисту від повітряних загроз. «Норвегія оголосила про закупівлю у США засобів протиповітряної оборони на суму майже 78 млн дол. для передачі Україні. Хоча конкретні системи не були названі, цей крок підкреслює зусилля Норвегії щодо посилення української ППО. Данія вже передала більшу частину обіцяних винищувачів F-16, а решта надійде найближчим часом. Ці літаки значно підсилять повітряні спроможності України та сприятимуть захисту її повітряного простору», – повідомив Р. Умеров (URL: https://prm.ua/pidsumky-26-zasidannia-u-formati-ramshtayn-iaki-krainy-oholosyly-pro-novu-viyskovu-dopomohu-ta-iake-ozbroiennia-peredadut-kyievu/#google_vignette. 2025. 13.02).

Він наголосив, що й інші країни також готові збільшувати допомогу. Нідерланди додатково передають 25 броньованих гусеничних машин YRP для евакуації поранених. Ця техніка забезпечить безпечне і швидке транспортування поранених з передової до медичних закладів. «Чехія продовжить “чеську ініціативу” та, за відповідного фінансування, передаватиме щомісяця партію боєприпасів. Це сприятиме безперервному постачанню необхідних ресурсів для українських збройних сил. Фінляндія готує новий пакет військової допомоги, зокрема інвестує у виробництво важкої бронетехніки для України. Це підвищить спроможності українських сухопутних військ у протистоянні агресору», – зазначає український урядовець.

Він також повідомив, що Ісландія виділяє 5,5 млн євро на розмінування та оборонну індустрію. Ці кошти буде спрямовано на забезпечення безпеки цивільного населення та підтримку розвитку оборонних технологій. Литва продовжить інвестувати в український оборонно-промисловий комплекс, сприяючи розвитку вітчизняного виробництва та зміцненню обороноздатності України. Швеція підтвердила довгострокову підтримку України, виділяючи 2,3 млрд євро на рік, з яких 530 млн євро буде спрямовано на дрони, боєприпаси та технології, а 250 млн євро – у «данську модель» співпраці. «Вдячний союзникам за підтримку. Продовжуємо боротьбу та розвиток оборонної галузі у Європі. Спільними зусиллями досягнемо поставлених

цілей», – наголосив Р. Умеров (URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/politics/2025-02-13/vpervyie-pod-predsdatelstvom-britanii-umerov-podvel-itogi-ramshtayna/339359>. 2025. 13.02).

Експерти не надто оптимістично оцінюють нинішній формат «Рамштайн». Як зазначив дипломат В. Трюхан, не варто покладати особливих надій на цей «Рамштайн», оскільки засідання відбувалося на тлі невизначеної позиції Вашингтону. «Але головний висновок із заяв нового міністра оборони США: Америка більше схиляється до компромісу з Росією, ніж до відновлення міжнародного права чи територіальної цілісності України. Навіть захист Європи в ширшому сенсі для них наразі не є пріоритетом», – підкреслив В. Трюхан.

На його думку, цей «Рамштайн» став вододілом між двома епохами: передбачуваною політикою Д. Байдена, яка гарантувала стабільну, нехай обмежену підтримку, і новим етапом, коли кожна країна має покладатися насамперед на себе, а роль США як беззаперечного гаранта безпеки більше не є очевидною. «На відміну від американців, європейські партнери чітко усвідомлюють, що Росія не є контрагентом, з яким можна вести конструктивний діалог. Незважаючи на слабку позицію Вашингтону, вони продовжують оголошувати рішення, спрямовані на підтримку України», – додав дипломат (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3959553-ramstajn26-te-so-ca-zustric-vidbulasa-vzagali-vze-pozitiv.html>. 2025. 13.02).

На його думку, без належної підтримки з боку США буде дуже складно. «Наступні три-чотири місяці будуть украй складними для України в переговорах з європейськими партнерами. Потрібно переконати їх у необхідності активізації підтримки, щоб уникнути ефекту доміно після зменшення американської допомоги», – вважає експерт.

При цьому експерт наголошує на важливості того, що подальше головування Великої Британії на «Рамштайні» є найбільш бажаним сценарієм для України. «Жодна країна Європи, крім Великої Британії, не має настільки чіткого розуміння, що з Росією можна говорити лише з позиції сили. Лондон володіє найпотужнішим військовим потенціалом на континенті та користується беззаперечним авторитетом у військовій сфері. Ні Польща, ні Німеччина поки що не можуть зрівнятися з Британією в цих питаннях. Крім того, британці пішли найдалше у відносинах з Україною, уклавши безпрецедентну “сторічну угоду”, яка хоч і не містить революційних положень, але демонструє довгострокову віру Лондона в перемогу України», – підкреслив дипломат.

Із цим твердженням погоджується П. Лакійчук, керівник безпекових програм Центру глобалістики «Стратегія XXI». Він зауважив, що легкого шляху ніхто й не обіцяв. «По-перше, перемога в тому, що така зустріч у лютому відбулася взагалі. Свого часу Контактна група з питань оборони України створювалася за ініціативи США та їх лідерства. Тому, правду кажучи, ця група з 50-ти дуже різних держав донедавна могла називатися “Група солідарності зі Сполученими Штатами Америки щодо підтримки

України». Після різкої зміни позиції США за нової адміністрації цілком імовірним було значне скорочення чисельності учасників «Рамштайну» включно з його розпадом. Але цього не сталося. Європейці перехопили ініціативу», – заявив П. Лакійчук. На його переконання, те, що, крім політичних дебатів, «Рамштайн» завершився з практичними результатами – черговими пакетами допомоги та узгодженими планами на майбутнє – є важливим.

По-друге, на думку експерта, готуючись до можливого «шторму» в Америці та провалу «Рамштайну», партнери по НАТО створювали «запасний аеродром»: на Вашингтонському саміті НАТО 2024 р. було прийнято рішення про започаткування місії НАТО NSATU (NATO Security Assistance and Training for Ukraine) – далекоглядний крок, спрямований на захист механізмів підтримки України від можливих рішень Д. Трампа. «У грудні минулого року НАТО, як і планувалося, перебрало на себе координацію західної військової допомоги Україні від Сполучених Штатів Америки. Штаб місії NSATU НАТО в Україні розташовано на американській базі в німецькому м. Вісбаден. Загальна чисельність особового складу NSATU становить близько 700 осіб, включно з військовослужбовцями, розміщеними в штаб-квартирі НАТО SHAPE в Бельгії та на логістичних вузлах у Польщі й Румунії. Генсек НАТО М. Рютте та глава Міноборони Великої Британії Д. Гілі на «Рамштайні» підкреслили непорушну прихильність європейських партнерів по НАТО до України», – наголошує П. Лакійчук (URL: <https://www.unian.ua/world/ramshtayn-ekspert-rozpoviv-chomu-format-shchodo-oboroni-ukrajini-perebuvaye-pid-zagrozoju-12914187.html>. 2025. 13.02).

При цьому експерт не виключає, що частина партнерів по «Рамштайну», які прихильні до позиції Д. Трампа, залишать контактну групу або тихо «ляжуть на дно». Утім більшість із них і раніше брали участь у «Рамштайні» суто формальну. Союзники викристалізуються. «Що стосується шокуючих заяв на «Рамштайні» новообраного глави Пентагону П. Гегсета, то вони цілком кореспондуються з основними меседжами Президента США, оприлюдненими після його спілкування з Путіним і Зеленським», – зазначив експерт.

Більш оптимістично ставиться до ситуації політолог Т. Загородній, який заявив: «Послухав, що говорив голова Пентагону на «Рамштайні». Якщо американці хоч половину зроблять з того, що вже оголосили, то по дорозі переламають купу кісток Росії. Тоді Росії буде взагалі не до України. Усі ці початкові позиції (а це найбільш м'які позиції) категорично не влаштовують Путіна».

Експерт переконаний, що наше завдання нарощувати виробництво зброї та «довбати» по нафтових і газових мережах ворога, промислових підприємствах, щоб максимально допомогти американцям поламати не «купу кісток, а хребет та шию Росії». «Бо американці не зможуть контролювати ці процеси. Наша зброя та удари по Росії роблять нас головними менеджерами перемовин і дозволять нав'язувати свою волю», – підкреслив політолог.

Він нагадав, що Р. Рейган у 1980-ті роки теж не планував розвалювати СРСР, коли злегка на нього навалився. Вийшло не так, як планували. «Треба, щоб США навалилися всією своєю “тушею”. І ці процеси вже йдуть. Що стосується вправлянь Д. Трампа в розмовному жанрі, так, в американців у запасі завжди є купа пафосних промов “за здоров’я та упокій”. Але пам’ятайте, що коли бичка ведуть на убій, то його гладять, а не лякають. Наше завдання підштовхувати їх у правильному напрямі та підставляти росіян де тільки можливо, оскільки ті не зможуть зійти з рейок, по яких їдуть», – наголосив Т. Загородній.

Політолог В. Фесенко також наголошує на тому, що після проведення засідання у форматі «Рамштайн» стало очевидно, що США хочуть послабити свою присутність на європейському континенті та зобов’язати Європу більше опікуватися українською безпекою. «У зв’язку із цим Україні, допоки є час, потрібно тиснути на США в питанні гарантій безпеки, оскільки наразі, попри розмови про завершення війни, зобов’язань країн щодо того, як запобігти новій агресії з боку Росії, немає», – заявив політолог (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20250212-bez-ssha-ale-iz-zusylyamy-evropy-yaki-mozhut-butyu-garantiyi-bezpeky-pislya-zayav-gegseta>. 2025. 12.02).

Він вважає, що ризик того, що США зменшать свою допомогу Україні, є, однак наразі ще залишається невідомим план Д. Трампа, який він лише планує оголосити. «Ключовий пункт – припинення вогню. Але для цього ще треба стабілізувати фронт. І поки він не буде стабілізований, буде важко домовитися про припинення вогню», – наголосив В. Фесенко.

Також він вказує на те, що, зважаючи на все, для того, щоб Росія припинила вогонь, у Д. Трампа хочуть піти на певні поступки перед Кремлем. Серед них, зокрема, мораторій на членство України в НАТО. «Путін хоче назавжди (позбавити Україну перспектив членства в НАТО). Але розглядаються різні варіанти на певний час, щоб це не мало вигляду явної поступки. І також США можуть поетапно скасовувати санкції у випадку, якщо Путін буде дотримуватися угоди про припинення вогню. Однак виникає проблема щодо гарантії безпеки для нас, оскільки вони не визначені й це є головною проблемою. Американці хочуть, щоб безпекові функції, зокрема й гарантії безпеки для України, взяли на себе європейці», – підкреслив політолог.

Саме тому, на думку експерта, актуальним є питання європейського миротворчого корпусу, який має контролювати лінію бойового зіткнення між Росією та Україною, щоб не було відновлення вогню й порушень процедури припинення вогню.

У цілому ж експерти відзначають важливість засідання Контактної групи «Рамштайн», яке відбулося всупереч песимістичним прогнозам. Усі учасники формату підтвердили свою відданість надалі підтримувати Україну та оголосили про виділення мільярдів доларів на допомогу ЗСУ. Наші союзники запевнили, що допомога Україні триватиме та інтенсифікується.

При цьому вони погоджується із закликом нового Президента США Д. Трампа розділити витрати на допомогу Україні.

Не зовсім чітка позиція США викликає занепокоєння. Незважаючи на те, що глава Пентагону П. Гетсет, виступаючи на засіданні, заявив, що цілі США залишаються незмінними – мир через силу, але наголосив на необхідності реально дивитися на ситуацію на полі бою. Він закликав союзників по НАТО збільшити допомогу Україні.

Крім того, ще напередодні засідання контактної групи Д. Трамп заявляв, що союзники мають витратити більше на оборону та підтримку України, оскільки Сполучені Штати Америки «перемикатимуть свою увагу» на Тихоокеанський регіон і Китай. Тому, на думку експертів, роль США як беззаперечного гаранта безпеки більше не є очевидною.

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Візит спецпредставника Президента США К. Келлога до Києва в оцінках експертів

Епоха світової політичної турбулентності, що відкрилася з приходом до влади в США нової адміністрації на чолі з відомим своїми нестандартними підходами до політики й риторики Д. Трампом, триває. Кількість гучних заяв, що потенційно загрожують фундаментальними зрушеннями в глобальному світоустрої, вражає. Кожен новий день приносить нові несподіванки і все нові виклики постають перед політичними акторами. Увага світової спільноти та експертів останніми днями була прикута до Мюнхену, Ер-Ріяду та Парижу, де відбувалися важливі зустрічі, а світові лідери шукали можливості для продовження конструктивної роботи в нових реаліях.

Своє місце в цьому переліку цілком природньо зайняв Київ. Зокрема, 19 лютого до столиці України прибув спецпредставник США з питань України К. Келлог. На тлі існуючої невизначеності щодо плану нової адміністрації США відносно подальшого розвитку подій і завершення російсько-української війни візит К. Келлога мав ознайомчий характер. Саме про це заявив безпосередньо спецпредставник під час спілкування із журналістами. «Ми будемо слухати. Ми готові надати необхідне. Ми розуміємо необхідність гарантій безпеки. Частина моєї місії – слухати. Потім я повернуся до США, поговорю з Президентом Трампом. Щоб бути впевненими, що ми все правильно розуміємо», – зазначив К. Келлог ([URL: https://suspilne.media/951951-specpredstavnik-ssa-kellog-priihav-u-kiiv](https://suspilne.media/951951-specpredstavnik-ssa-kellog-priihav-u-kiiv)).

Отже, очікувати якихось проривних рішень чи гучних заяв від першого візиту було не варто. З огляду на це цілком природною стала відмова від пресконференції за результатами зустрічей. Спецпредставник дійсно приїхав послухати, подивитися на власні очі, що відбувається в країні, поспілкуватися з людьми. Саме відповідно до такого формату візиту була поїздка К. Келлога разом з послом США в Україні Б. Брінк до Ірпінського військового госпіталю,

де лікуються українські захисники. «Емоційний візит до Ірпінського військового госпіталю, щоб відвідати поранених солдатів, тих, хто втратив кінцівки. Бути із цими воїнами – ось чому Президент Д. Трамп цілковито має рацію щодо припинення цієї війни. Вбивства мають припинитися», – написав К. Келлог у мережі “Х” (URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/109038>).

Візит спецпредставника США до поранених українських військових, які перебувають на лікуванні, цілком відповідає головній меті візиту й змісту зустрічей, а саме особисте спілкування з безпосередніми учасниками процесів, що відбуваються в Україні та на фронті. Крім того, зустрічі не були лише формальністю чи даниною певній традиції, а передбачали зацікавлене й предметне спілкування. Зокрема, один з військових запитав К. Келлога в госпіталі, «чи можемо ми довіряти Росії» під час переговорів? Спецпредставник Президента США відповів, що «всі війни закінчуються переговорами, остаточна перемога на полі бою досягається дипломатією, і сьогоднішній світ не є винятком». «Чи можете ви довіряти людям, які з вами, і бути впевненими, що вони з вами? Це наче якби ви поставили глибше запитання: ви з нами? І відповідь: так, ми з вами», – зазначив К. Келлог. На тлі суперечливих заяв Білого дому він визнав, що «країни світу визнають агресію» Росії, але іноді «дипломатія для солдата здається брудною». К. Келлог також заявив, що мета полягає в тому, щоб не допустити нової війни РФ проти України в майбутньому (URL: <https://uainfo.org/blognews/1740231425--pastupnoyi-viyni-ne-bude---kit-kellog-zrobiv-zayavi-shcho.html>).

На думку спостерігачів, навіть графік зустрічей спецпредставника відображає його зацікавленість у самостійному вивченні ситуації. Зокрема, зустріч із Головнокомандувачем О. Сирським, керівниками розвідок і спецслужб передувала зустрічі з Президентом України. Президент В. Зеленський повідомив у своєму вечірньому зверненні: «Політичний момент – багато зустрічей, нарад сьогодні: командування армії, розвідка, міністри – для підготовки до перемовин із представником Президента Сполучених Штатів Америки – генерал Келлог уже в Києві. Він уже зустрічався з Головнокомандувачем Сирським, з нашими керівниками розвідок та спеціальних служб, також із керівником мого офісу» (URL: <https://1zahid.com/info/kellog-v-ukrayini-vzhe-zustrivsyia-z-syrskym-ta-kerivnykamy-rozvidok-ta-spetssluzhb-zelsnskym>).

Спостерігачі відзначили в цілому позитивний настрій відгуків з боку учасників зустрічей. Зокрема, Президент України В. Зеленський наголосив: «Зустріч із генералом Келлогом. Хороша розмова, багато деталей. Вдячний Сполученим Штатам за всю надану допомогу та двопартійну підтримку України й українського народу». За словами В. Зеленського, вони детально обговорили ситуацію на полі бою, повернення українців з російського полону та дієві гарантії безпеки. Президент В. Зеленський також заявив, що Україна готова укласти сильну й корисну угоду з Президентом США стосовно інвестицій і безпеки. «Ми запропонували найшвидший і найбільш конструктивний шлях досягнення результату. Наша команда готова до роботи 24/7», – зауважив український Президент. Він наголосив, що Україна може

зробити мир надійним і тривалим, щоб країна-агресор Росія знову не почала війну. «Успіх об'єднує. Всім у світі потрібен успіх у відносинах зі Сполученими Штатами. Дякую генералу Келлогу за спільну роботу для досягнення важливих результатів», – додав В. Зеленський (URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/ukrajina-gotova-do-silnoji-ugodi-z-prezidentom-ssha-zelenskiy-povidomiv-pro-pidsumki-zustrichi-z-kellogom-50491767.html>).

У свою чергу спеціальний представник Сполучених Штатів Америки з питань України та Росії К. Келлог заявив 21 лютого, що днем раніше він мав «позитивні» дискусії з Президентом України В. Зеленським, які «зачіпали широке коло питань» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kellog-perehovory-z-zelenskim/33323193.html>). «Довгий і насичений день з вищим керівництвом України. Широкі та позитивні дискусії із Зеленським, бойовим і відважним лідером нації у стані війни та його талановитою командою з національної безпеки», – написав К. Келлог (URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/kelloh-zrobiv-pershu-zajavu-pislja-zustrichi-iz-zelenskim-1046146.html>).

Експерти, що висловлювали свої думки відносно візиту К. Келлога, зауважили на ознайомчому характері зустрічей. Зокрема, політолог Т. Загородній зазначив: «К. Келлог послухає, що думають в Україні про перемовини з РФ, а також додасть свій порядок денний. Це авторитетна людина, яка воювала у В'єтнамі. Його думка буде врахована. Однак у більшості все залежить від України. Зокрема, як часто ми зможемо довбати по території Росії, у виробництві нашої зброї, воно має бути масштабоване», – зазначає політолог (URL: <https://i-ua.tv/news/90085-z-chym-kit-kelloh-pryletiv-do-kyieva-vidpoviv-politoloh>).

Думка політолога виглядає цілком слушною з огляду на безперервний потік контраверсійних заяв, що ллються широким потоком з вуст Д. Трамп та деяких його найбільш відданих прихильників чи однодумців. За таких умов однозначно розраховувати на результати візиту К. Келлога не доводиться. Чи почує його аргументи Д. Трамп, важко передбачити. «Американський лідер відправив Келлога для проведення переговорів. Його функція полягала не у відверненні уваги, а в тому, щоб здобути потрібну інформацію. Він заявив, що його функція в комунікації з українською стороною та європейськими державами. Потім відповідно в донесенні цієї позиції до Трампа. Інша справа, і це визнав сам Келлог, що остаточне рішення ухвалює особисто Трамп», – підкреслив політолог-міжнародник М. Ялі (URL: https://24tv.ua/kit-kellog-ukrayini-chomu-spetspredstavnik-trampa-pribuv-do-kiyeva_n2759031).

Хоча, на думку політолога Т. Загороднього, незважаючи на заяви Д. Трампа, США залишаються союзниками України, але до якої міри цей союз здатен дієво працювати, залежатиме від нас. «США є для нас союзниками. Адже в них є зброя. Нам потрібно, щоб на території нашої країни було змагання між ЄС і США за те, хто є більшим патріотом України. Уся політика США останніх 100 років спрямовувалася на те, щоб залишати Росію стабільною. Згадайте, коли в РФ був голод у 1990-ті роки, то туди відправляли

“окорока Буша“. Зараз у США переживають, що росіяни не зможуть далі воювати й тому починається важіль тиску. США потрібна єдина Росія? Тоді забирайте її, але залишайте тоді Україну в кордонах 1991 р. А поки ми будемо бити по території РФ скільки нам заманеться», – резюмує Т. Загородній (URL: <https://i-ua.tv/news/90085-z-chym-kit-kelloh-pryletiv-do-kyieva-vidpoviv-politoloh>). Отже, ситуація складається таким чином, що Україна попри всі спроби тиску має насамперед зберігати набуту суб'єктність як на дипломатичному, так і на російсько-українському фронті. Саме ця суб'єктність є запорукою досягнення справедливого миру та збереження підтримки від союзників. Три роки повномасштабної війни довели, що в сучасному цинічному світі допомагають тому, хто сильний, а слабого готові віддати на поталу агресору за першої ліпшої нагоди.

Разом з тим треба зазначити, що США має тривалу демократичну традицію, а система стримувань і противаг дає змогу значною мірою запобігати волонтаристським тенденціям. На думку політолога-міжнародника М. Ялі, члени команди тільки підсилюють слова Д. Трампа й одноставно підтримують його. Озвучують свої заяви тільки після нього. Найголовніший принцип, за яким підбирали людей у команду, – це принцип особистої лояльності. Тому все, що вирішить Д. Трамп, – його оточення підтримає. Ніхто навіть з найближчих членів команди не висловлюється всупереч тому, що говорить лідер США. Проте є сенатори, конгресмени й для нас це вкрай важливо. Добре, що в Республіканській партії є серйозне крило, представники якого підтримують українську позицію та не бояться висловлюватися проти, наголосив політолог-міжнародник. Сподіватися, що Д. Трамп прислухається до думки однопартійців і змінить свою різку риторику (URL: https://24tv.ua/kit-kellog-ukrayini-chomu-spetspredstavnik-trampa-pribuv-do-kiyeva_n2759031).

Отже, саме ці притомні політики, які спираються на демократичні традиції, Конституцію США, міцні засади федералізму та незалежні суди, здатні стримувати адміністрацію Д. Трампа від занадто різких і шкідливих рішень. Разом з тим на його риторику вони вплинути поки не здатні, тому більшість спостерігачів закликають не звертати одразу увагу на всі без винятку заяви Президента США, оскільки наступні, не менш різкі висловлення можуть перекреслити все попередньо сказане.

Разом з тим спостерігачі зазначають, що позиція Д. Трампа так чи інакше матиме велике значення для подальшого розвитку подій. Зокрема, політолог В. Фесенко зазначив, що зміни у відносинах між США та Україною, які сталися за останні два дні, стали вирішальним фактором скасування пресконференції за ініціативи К. Келлога. «Він не може зробити жодних заяв, оскільки позиція Трампа щодо України зазнала принципових змін. Келлог не має права суперечити Трампу, не може висловлювати позицію, яка від нього відрізняється», – зазначив В. Фесенко (URL: https://24tv.ua/kit-kellog-kiyevi-spetspredstavnik-trampa-vidmovivsya-vid-preskonferentsiyi_n2758171).

Отже, проблеми в побудові комунікації з новою адміністрацією США є і вони мають тенденцію до поглиблення. Авторитарний стиль керування, який

демонстрував Д. Трамп під час своєї першої каденції, зберігається, тому всі члени команди, які мають бажання залишатися, змушені діяти чи казати так, як хоче Д. Трамп, або принаймні мовчати. «Лояльність до Трампа сьогодні означає необхідність засуджувати Україну. На мою думку, К. Келлог не хотів би цього робити, перебуваючи в Києві. Після всього, що він тут побачив і почув, після сигналів повітряної тривоги, після того, як він спостерігав за роботою системи ППО, він, без сумніву, розуміє, що відбувається в Україні та хто є агресором у цій війні. Він чудово усвідомлює, хто жертва агресії. Але якщо він скаже про це відкрито – це означатиме суперечити Трампу, а це для нього може стати кінцем кар'єри», – пояснив В. Фесенко (URL: https://24tv.ua/kit-kellog-kiyevi-spetspredstavnik-trampa-vidmovivsya-vid-preskonferentsiyi_n2758171).

Більшість спостерігачів завжди сходилися на думці, що Д. Трамп думає та діє насамперед як бізнесмен, а не політик. Тому початок шляхів до порозуміння в першу чергу з РФ був цілком природним і прогнозованим для нього. Росія має величезні ресурси та більш перспективна як економічний партнер. Також уже були реалізовані свого часу значні проєкти у видобувній галузі між американськими та російськими компаніями, які можна відновити і вони почнуть знов приносити великі прибутки. «Це нова реальність, до якої доведеться звикати. Новий виклик для нас і проблема. Зрештою, і так не було великих надій на істотну допомогу з боку США. Були певні сподівання на збереження військової підтримки хоча б у вигляді позик. Але для Трампа головне – гроші. Не безпека Європи чи України, а фінансова вигода. Це також частина нової реальності – бізнесовий підхід не лише до геополітики, а й до власних союзників», – зауважив В. Фесенко. Він підсумував, що домовлятися з ворогами та відвертатися від партнерів – нова американська реальність. Весь світ сьогодні спостерігає за тим, як змінюються Сполучені Штати Америки (URL: https://24tv.ua/kit-kellog-kiyevi-spetspredstavnik-trampa-vidmovivsya-vid-preskonferentsiyi_n2758171). Саме в рідчисті такої політики наполеглива вимога від Д. Трампа до партнерів по НАТО: збільшувати оборонні видатки, брати на себе відповідальність за безпеку Європи, погрози вивести американські війська з європейських баз тощо.

Разом з тим деякі спостерігачі зауважують, що відмова від пресконференції свідчить про обережне ставлення до двосторонніх відносин, що засвідчує намагання зберегти позитивний тренд у двосторонній співпраці. «Це стандартна практика, коли ви спілкуєтеся в робочому форматі, і у вас поки немає тих тез, які можна озвучити. Крім внутрішньоамериканських питань, Трамп сьогодні займається переформатуванням зовнішньополітичних ініціатив США, і тут кожен крок, кожне слово мають бути вивірені... Якби потрібно було просто хайпанути (прошу вибачення за це слово), тоді можна вийти на брифінг і щось сказати. Але в цьому випадку дуже коректна поведінка ...Келлога, яка говорить про те, що вони вивіряють кожне слово в офіційній комунікації. Тому давайте ставитися до цього як до досить акуратного оптимістичного кроку», – зазначив радник керівника Офісу

Президента України М. Подоляк (URL: <https://uatv.ua/uk/chomu-kellog-vidmovyvsya-vid-bryfingu-pislya-peregovoriv-iz-zelensky-m-poyasnyv-podolyak>).

Політолог І. Чаленко підкреслив, що для України важливо, щоб К. Келлог сказав правду Президенту США Д. Трампу та його оточенню. «Без прикрас та ідеологічних нашарувань. Саме це зіграє для нас у позитив. Зрозуміло, що змінювати позицію Президента Трампа зараз мало ймовірно. Для того щоб його в чомусь переконати, треба створити враження, що ця ідея йшла саме від Трампа. Саме тому важливо, щоб Келлог розказав Трампу про реальні проблеми в Україні та реальну ситуацію». Політолог вважає, що Президент США Д. Трамп не поїде до України, адже він не любить подорожувати навіть Америкою (URL: <https://i-ua.tv/news/90106-ekspert-pidbyv-pidsumky-vizytu-kelloha-do-kyieva>).

На відміну від Президента США Д. Трампа переважна більшість лідерів країн-партнерів України не відмовляється відвідувати Україну, незважаючи на незвичну для іноземних делегацій логістику із залучення залізниці та достатньо реальну небезпеку, пов'язану з постійною загрозою та повітряними тривогами.

З огляду на це цілком очікуваною була представницька делегація наших партнерів у треті роковини початку широкомасштабної агресії РФ проти України. У понеділок, 24 лютого, на столичний вокзал прибув третій поїзд з іноземними делегаціями. У Київ прибули Президент Фінляндії А. Стубб, Прем'єр-міністр Данії М. Фредеріксен, Прем'єр-міністр Ісландії К. Фростадоуттір, Прем'єр-міністр Норвегії Й. Гар Стере та Прем'єр-міністр Швеції У. Крістерссон. Високі гості приєдналися до колег, які прибули раніше. Зокрема, у Києві вже перебувають Президент Латвії Е. Рінкевичс, Президент Литви Г. Науседа, Прем'єр-міністр Естонії К. Міхал, Прем'єр-міністр Іспанії П. Санчес, Прем'єр-міністр Канади Д. Трюдо, президент Європейської комісії У. фон дер Ляєн, президент Європейської ради А. Кошта (URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4758373-v-kyiv-prybuv-tretii-poizd-z-inozemnoui-delehatsiieui>).

У Києві 24 лютого почався саміт за участі європейських лідерів та Президента України В. Зеленського під назвою «Підтримуй Україну» (Support Ukraine). За словами В. Зеленського, Україна має бути разом з Європою за столом переговорів. «Україна, Європа разом з Америкою мають бути за столом переговорів. А завершення війни має починатися з відновлення довіри до ситуації. І зараз таким кроком мають стати звільнення полонених», – підкреслив він. «Україна заслуговує не лише на членство у ЄС, а й на гарантії безпеки, які дає НАТО. І якщо членство в НАТО залишиться закритим, то не буде іншого шляху, ніж будувати НАТО в Україні», – наголосив Президент України (URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/324003-v-kieve-nachalsya-sammit-s-uchastiem-evropeyskikh-liderov-i-vladimira-zelenskogo-video>).

Усього в саміті мають взяти участь лідери 37 держав, які підтримують Україну та роблять свій внесок у досягнення справедливого миру. Партнери України оголосили про нові пакети допомоги. Данія виділяє Україні додаткові

2 млрд данських крон (близько 268 млн євро). Гроші підуть на амуніцію для українських солдатів та збільшення чисельності української бригади разом з країнами Північної Європи та Балтії. Прем'єр-міністр Іспанії П. Санчес анонсував новий пакет військової допомоги для України у 2025 р. в розмірі 1 млрд євро. Канада надасть Україні новий пакет військової допомоги і 5 млрд канадських доларів (3,52 млрд дол. США), отриманих із заморожених активів РФ, оголосив Прем'єр-міністр Канади Д. Трюдо. Норвегія виділить 3,5 млрд євро військової допомоги Україні у 2025 р., 1 млрд – на гуманітарну підтримку, 300 млн – на підтримку енергетики, 300 млн на розвиток промисловості, заявив у Києві Прем'єр-міністр Норвегії Й. Гар Стере. Прем'єр-міністр Великої Британії К. Стармер долучився до саміту онлайн і заявив, що Велика Британія цього року надасть Україні 4,5 млрд фунтів стерлінгів (5,6 млрд дол.) допомоги, а також анонсував найбільший пакет санкцій від Великої Британії з початку війни. Зустріч відбувається на тлі розбіжностей, які виникли між адміністрацією Президента США Д. Трампа та керівництвом більшості країн ЄС щодо війни РФ проти України. Адміністрація США домагається якнайшвидшого завершення конфлікту, вимагаючи поступок від обох сторін – України та Росії. У ЄС заявляють про прихильність до своєї позиції, яка передбачає необхідність підтримувати Україну «стільки, скільки це потрібно», і про те, що Київ не треба підштовхувати до не вигідних для нього угод (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-dopomoha-ukrayini-samit-kyyiv/33325952.html>).

Отже, боротьба триває. На відміну від доволі неоднозначних вражень від першого візиту до України спецпредставника США К. Келлога Європа демонструє непохитну підтримку і єднання перед загальною загрозою, якій уже три роки протистоїть українській народ та Збройні сили України. Разом з тим аналіз інформаційного поля й думок експертів щодо результатів візиту К. Келлога також не можна вважати песимістичним, оскільки більшість спостерігачів зійшлася на думці, що візит був ознайомчий, з метою створення уявлень про реальний стан справ. Рішення, звісно, будуть за Президентом США, але багато в чому вони залежатимуть і від тих порад, які він отримує від своїх радників, а головне – від твердості позиції України, яку вона вже продемонструвала під час переговорів щодо рідкісноземельних металів.

А. Худенко, власкор СІАЗ НБУВ

Екстрений саміт лідерів європейських країн у Парижі

У Парижі 17 лютого з ініціативи Президента Франції Е. Макрона відбувся саміт лідерів європейських країн. Учасники зустрічі зібралися, аби завадити тому, щоб майбутнє континенту вирішувалося без них. У переговорах у Парижі брали участь лідери Франції, Великої Британії,

Німеччини, Італії, Іспанії, Данії, Польщі, Нідерландів та керівники НАТО та Євросоюзу. У саміті взяли участь президент Європейської ради А. Кошта, президент Європейської комісії У. фон дер Ляєн, Генсек НАТО М. Рютте, прем'єр-міністри Данії, Іспанії та Польщі М. Фредеріксен, П. Санчес і Д. Туск, а також канцлер Німеччини О. Шольц. Також долучилися голова уряду Великої Британії К. Стармер, Прем'єр Нідерландів Д. Схоф, Прем'єр Італії Д. Мелоні.

На саміті відзначили, що Європа готова та хоче зробити крок уперед – очолити надання гарантій безпеки для України; готові вкладати набагато більше коштів у безпеку.

Саме після різких заяв Д. Трампа та його оточення на адресу європейських партнерів у Європі занепокоїлися. Європу схвилювали дії Президента США Д. Трампа, який вирішив вести переговори з Росією щодо України без консультацій з Європою, ігноруючи занепокоєння союзників. Президент Франції Е. Макрон, взявши на себе лідерську роль, скликав однодумців, щоб погодити спільну реакцію на дії нової адміністрації у Вашингтоні. І хоча Прем'єр-міністр Данії М. Фредеріксен наполягала, що від переговорів не обов'язково було очікувати негайних конкретних результатів, факт залишається фактом: зустріч у Парижі породила більше нових питань, ніж дала відповідей щодо того, що Європа робитиме далі (URL: <https://www.dw.com/uk/samit-u-parizi-evropa-sukaе-vidpovid-na-dialog-ssa-ta-rosii/a-71659816>. 2025. 18.02).

Разом з тим міністри закордонних справ Франції, Німеччини, Польщі, Італії, Іспанії, Великої Британії та президент Європейської комісії виступили зі спільною заявою: «Ми готові посилити підтримку України. Ми зобов'язуємося дотримуватися її незалежності, суверенітету та територіальної цілісності перед обличчям агресивної війни Росії. Ми поділяємо мету продовжувати підтримувати Україну до досягнення справедливого, всеосяжного та міцного миру. Мир, який гарантує інтереси України та наші власні. Ми з нетерпінням чекаємо на обговорення подальшого шляху разом з нашими американськими союзниками. Наші спільні цілі мають полягати в тому, щоб поставити Україну в позицію сили. Україна і Європа мають бути частиною будь-яких переговорів. Україні мають бути надані міцні гарантії безпеки. Справедливий і міцний мир в Україні є необхідною умовою міцної трансатлантичної безпеки» (URL: <https://www.unian.ua/world/ramshtayn-ekspert-rozproviv-chomu-format-shchodo-oboroni-ukrajini-perebuvaye-pid-zagrozoju-12914187.html>. 2025. 13.02).

Проте за підсумками саміту лідерів європейських країн важливих рішень офіційно оголошено не було, спільної заяви лідери країн також не оприлюднили. Хоча після заходу учасники дали свої коментарі пресі. Зокрема, Д. Туск заявив, що жодних «обов'язкових рішень» на саміті ухвалено не було. За його словами, усі учасники зустрічі мали «схожі погляди» на всі ключові питання. Він не уточнив, про які ключові питання йдеться.

О. Шольц зазначив, що він вітає мирні переговори, ініційовані Президентом США Д. Трампом. Водночас він застеріг Білий дім від «мирного диктату» Україні. Німецький канцлер запевнив, що Україна може покластися на європейців, і говорив про «необхідну, важливу, неформальну співпрацю в складній для нас ситуації». О. Шольц заявив також, що в питанні гарантування безпеки та досягнення миру в Україні не повинно бути «жодного поділу відповідальності між Європою та США» (URL: <https://zbruc.eu/node/120715>. 2025. 18.02).

Британський Прем'єр К. Стармер зазначив, що сьогодні «на карту поставлено не лише майбутнє України, а й питання існування Європи загалом». «Лише міцний мир в Україні, який захистить її суверенітет, стримає Путіна від подальшої агресії», – заявив він.

Керівник британського уряду підтвердив готовність Лондону розглянути можливість використання британських військ в Україні в рамках мирної угоди. «На сьогодні ми маємо визнати, що вступаємо в нову еру, і перестати безнадійно чіплятися за комфорт минулого. Нам час взяти на себе відповідальність за нашу безпеку, за наш континент», – додав К. Стармер.

Прем'єр-міністр запевнив, що Велика Британія не стоятиме осторонь і продовжить підтримку України. Він також повідомив, що найближчим часом знову поспілкується з В. Зеленським та проведе нові переговори з європейськими партнерами. «Британія візьме на себе провідну відповідальність. Як ми завжди це робили. Тому що Україна повинна мати безпечне майбутнє. Європа повинна мати безпечне майбутнє. Британія повинна мати безпечне майбутнє. І демократичні цінності повинні переважати», – підсумував він (URL: <https://inshe.tv/politics/2025-02-17/904615>. 2025. 17.02).

Президент Франції Е. Макрон, який зібрав екстрений саміт лідерів у Парижі, пропонував, аби європейські миротворчі сили були розміщені за майбутньою лінією розмежування, а не безпосередньо на ній. Утім деякі країни відмовилися. Зокрема, Німеччина, Італія, Іспанія та Польща висловилися проти того, аби відправляти свої війська. Канцлер Німеччини О. Шольц назвав таку дискусію «вкрай недоречною та абсолютно передчасною», оскільки війна в Україні все ще триває (URL: https://hromadske.ua/svit/239889-makron-proponuvav-rozmistyty-myrotvortsiv-v-ukrayini-za-liniyeiu-frontu-ale-4-krayiny-vidmovylysia-ft?traffic_source=ukr.net. 2025. 18.02).

Міністр закордонних справ Іспанії Хосе Мануель Альбарес заявив, що наразі «ніхто не розглядає можливість введення військ в Україну», а ось Прем'єр-міністр Данії М. Фредеріксен заявила, що вона «відкрита для обговорення багатьох різних речей», зокрема й розгортання військ в Україні. «Але я також хотіла б підкреслити, що є дуже, дуже багато речей, які необхідно з'ясувати, перш ніж ми дійдемо до цієї ситуації, тому що ми говоримо про безпеку наших чоловіків і жінок», – наголосила політик.

Досить негативно відгукнулася на пропозиції Е. Макрона Прем'єр-міністр Італії Д. Мелоні. Вона не лише заявила, що вагається щодо відправлення європейських військ в Україну, назвавши це «найскладнішим і найменш ефективним» з різних варіантів, а й розкритикувала безпосередньо захід, організований французьким Президентом.

Після саміту Прем'єр Італії висловила незгоду з пропозиціями саміту та «набором запрошених». За її словами, єдиним місцем для ухвалення спільних рішень 27 країн-членів ЄС мав стати Брюссель. Крім того, вона наголосила, що зустрічі не можуть відбуватися в «антитрамлівському форматі» – «США працюють над досягненням миру, і ми маємо відіграти свою роль», заявила Д. Мелоні (URL: <https://mayupravo.com/news/view/meloni-nazvala-samit-u-pariji-antitramplivskim-a80217>. 2025. 18.02).

Вона також зазначила, що без адекватних «гарантій безпеки» для Києва будь-які переговори ризикують провалитися. Тому Д. Мелоні закликала «вивчити інші шляхи» та залучити насамперед Сполучені Штати Америки, оскільки, за її словами, «саме в євроатлантичному контексті базується європейська та американська безпека».

Як інформують ЗМІ, Е. Макрон також виступає за співробітництво зі Сполученими Штатами Америки. Він наголосив, що для досягнення стабільного та тривалого миру важливо об'єднати зусилля європейських країн, США та України. Президент Франції також зазначив, що не можна допустити, щоб припинення вогню було тимчасовим або умовним, і закликав до чіткого плану дій для забезпечення безпеки й стабільності в регіоні. За його словами, міжнародна спільнота повинна працювати разом для підтримки України та запобігання подальшим конфліктам. Е. Макрон підкреслив, що лише спільними зусиллями можна досягти справедливого та міцного миру.

Після саміту Президент Франції Е. Макрон, який організував зустріч у Парижі, наголосив, що європейці мають «краще, більше та разом» інвестувати в оборону сьогодні і в майбутньому. «Для цього європейці хочуть прискорити реалізацію своєї власної програми із забезпечення суверенітету, безпеки та конкурентоспроможності. Роботу буде продовжено на основі пропозицій Єврокомісії – як щодо підтримки України, так і щодо розвитку та інвестування в нашу оборону», – заявив Е. Макрон.

Він запевнив у підтримці України та заявив про необхідність забезпечення тривалого миру в Україні. «Щоб досягти цього, Росія повинна припинити свою агресію. Це має супроводжуватися сильними й надійними гарантіями безпеки для українців. Інакше є ризик, що це припинення вогню закінчиться так само, як і Мінські домовленості», – зазначив Е. Макрон (URL: <https://espresso.tv/svit-evropeytsi-povinni-bilshe-investuvati-u-svoyu-bezpeki-ta-oboronu-makron-pro-pidsumki-ekstrenogo-samitu-v-parizhi>. 2025. 18.02).

Як інформують ЗМІ, Е. Макрон після переговорів у Парижі зателефонував Д. Трампу та В. Зеленському.

Президент України В. Зеленський також поінформував про розмову з Е. Макроном. «Ми маємо спільне бачення: повинні бути надійні, сильні

гарантії безпеки. Будь-яке інше рішення без таких гарантій, наприклад крихке припинення вогню, стане лише черговим обманом з боку Росії та прелюдією до нової російської війни проти України чи інших країн Європи», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://forbes.ua/news/zbilshennya-vidatkiv-na-oboronu-i-garantii-bezpeki-ukraini-pidsumki-zustrichi-lideriv-es-u-parizhi-18022025-2726> 2025. 18.02).

Підбиваючи підсумки саміту, Е. Макрон наголосив, що позиція Франції та її партнерів залишається єдиною – забезпечити міцний і тривалий мир в Україні. Він підкреслив, що Франція разом із союзниками бере на себе відповідальність за безпеку Європи, оскільки це є її фундаментальним інтересом. «Ми стоїмо поруч із Україною і візьмемо на себе всю відповідальність за забезпечення миру та безпеки у Європі. Це фундаментальний інтерес Франції, і я є його гарантією. Ми поділяємо мету, яка також є трансфером Президента Д. Трампа, про припинення загарбницької війни, яку Росія вела ...три роки», – заявив французький Президент (URL: <https://susplne.media/952697-makron-pidbiv-pidsumki-drugogo-samitu-sodo-bezpeki-evropi-ta-ukraini>. 2025. 19.02).

Він також зазначив основні принципи мирного врегулювання: Україна має брати активну участь у мирних процесах, її права повинні бути дотримані; мир має бути тривалим і супроводжуватися надійними гарантіями безпеки; європейські проблеми безпеки повинні враховуватися під час прийняття рішень.

Після саміту деякі країни були розчаровані тим, що їх не запросили. Зокрема, публічно про своє незадоволення раніше заявили в Словенії та Румунії. Прем'єр-міністр Словаччини Р. Фіцо та Президент Словенії Н. Пірц Мусар також розкритикували зустріч лідерів країн Європи в Парижі 17 лютого через невелику кількість запрошених.

На думку експертів, екстрений саміт у Парижі був необхідний, але малоефективний. Саме заяви Д. Трампа про можливе зниження підтримки Європи з боку США стали тривожним сигналом для союзників. Тому була необхідність цього саміту для узгодження позицій європейських лідерів. Це сигнал про те, що Європа бере на себе відповідальність, заявив президент аналітичного центру «Політика» О. Лісний. «Я розцінював від самого початку цей саміт як обмін сигналами, тому багато не очікував. Сигналами з ким? Із Трампом. Тому що на Мюнхенській конференції був досить холодний душ для європейців, я б сказав крижаний. І потрібно було якось відповідати. Відповідати потрібно було теж у публічній площині, і ось це ось ніби сигнал, мовляв, так, ми почули, ми беремо на себе відповідальність», – наголосив експерт (URL: <https://uatv.ua/uk/yevropa-bere-na-sebe-vidpovidalnist-pro-pidsumky-samitu-v-paryzhi-vyslovvyvsvya-politolog>. 2025. 18.02).

За його словами, лідер Франції Е. Макрон заявив про необхідність гарантій безпеки для України та готовність надання їх Європою. «Можливо, це не зовсім правильний переклад, але десь так це і прозвучало. Це чимало. Але це немало, як для слів. І хотілося, щоб після цього саміту ми зруйнували

російський пропагандистський наратив про те, що, мовляв, усі “злили” Україну, а тепер “зіллють” і Європу», – підкреслив О. Лісний.

При цьому він вважає, що саміт у Парижі є гарним сигналом у тому плані, що Європа бере на себе відповідальність і готова боротися за своє місце – як у переговорному процесі, так і в процесі облаштування, «перепрошивання» системи безпеки, а також «реанімувати нормальне ставлення Трампа до НАТО».

На думку експерта, подібні саміти мали бути раніше, оскільки на будь-який виклик потрібно намагатися реагувати до того, як він стане загрозою фактично. «Якщо є ця загроза, її потрібно опрацювати, і коли вона з'явиться, вийти готовими. Але Європа знову подумала, що можна відсидітися. Що можна якось більше говорити та менше робити, а потім раптом станеться щось хороше. У мирний час НАТО ефективно виглядає – красиві розмови, нормальні бюджети, неспішне ухвалення рішень. А ось коли йде війна, чи можна таку розкіш собі дозволяти? Повільно ухвалювати рішення, довго думати про те, чи потрібно взагалі ці рішення озвучувати», – наголосив О. Лісний.

Разом з тим він вважає, що досить різкою риторикою щодо безпеки і внеску в цю сферу Європи американський Президент Д. Трамп привніс певний позитив. «Він розбудив Європу. Це вже чимало. Головне, щоб цей страх не перетворився на заціпеніння. Тому що якщо раніше Європа боялася Путіна та заціпеніла десь, а тепер виглядає так, що боїться Трампа більше, ніж Путіна. Але сподіваюся, що вона не буде перебувати в стані “замерзлого звірятка”, яке просто хоче перечекати складний момент, а потім відтанути та йти далі», – підкреслив експерт.

Більш скептично розцінює саміт у Парижі редактор «Європейської правди» С. Сидоренко, який зазначив, що маємо саміт, де не було ухвалено жодного формалізованого рішення й після якого його ключова держава-учасниця публічно поскаржилася на нездоланні розбіжності з ключового питання. Кращої ілюстрації неготовності Європи до переговорів годі й шукати. Однак є напрям, за яким європейські лідери, схоже, мають успіх: у ЄС обговорюють план збільшення оборонних витрат та підтримки України, вартість якого не розголошується, але журналісти за побічними ознаками оцінюють його у приблизно 700 млрд євро. Це – неймовірна сума для України, але не всі ці кошти підуть до нас.

Проте, на думку С. Сидоренка, саміт у Парижі не став абсолютно провальним, але головного він не досягнув. І йдеться не про миротворців на російсько-українському фронті. Попри значну суспільну увагу, прикуту до цього питання, паризькі переговори й не могли привести тут до якогось рішення – не той формат, бракує важливих даних, щоб визначати параметри майбутньої місії з підтримання миру. «Європа Шольца не готова діяти єдиним фронтом. Не готова навіть до спільної позиції. І тим більше не готова ухвалювати антикризові рішення – навіть у вузькому колі держав-лідерів. Парадокс, але за цих умов роль європейського лідера може отримати Велика

Британія – держава, яка лише нещодавно вийшла з ЄС», – зазначив С. Сидоренко (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/02/18/7205306>. 2025. 18.02).

Натомість У. Франке, наукова співробітниця Європейської ради з міжнародних відносин (European Council on Foreign Relations, ECFR) вважає, що Європа може використати ситуацію, що склалася, щоб домогтися більшого впливу. «Механізм здійснення впливу насправді полягає в тому, що саме європейцям буде доручено забезпечити виконання будь-якої угоди (щодо України). Саме так європейцям, зрештою, доведеться зайняти місце за столом переговорів, тому що, якщо їх попросять забезпечити реалізацію будь-якої угоди, їм доведеться брати в цьому участь», – зазначила вона (URL: <https://www.dw.com/uk/samit-u-parizi-evropa-sukaе-vidpovid-na-dialog-ssa-ta-rosii/a-71659816>. 2025. 18.02).

Зі свого боку політичний аналітик П. Арош припустив, що обговорення питання про миротворців, найімовірніше, означатиме крутий перелом, а «першопрохідцями виступлять Велика Британія та Франція». Разом з тим, за словами експерта, на саміт мали б запросити більшу кількість політиків. Адже до переліку запрошених Президентом Е. Макроном до Парижу європейських лідерів увійшли лише керівники найважливіших у військовому та дипломатичному плані країн ЄС, а також Велика Британія, яка вийшла зі спільноти. Це стало відходом від стандартного формату переговорів у рамках Євросоюзу, які зазвичай проводяться в Брюсселі.

П. Арош не вважає негативним те, що лише невелика група політиків брала участь у саміті. У зв'язку із цим він нагадав, що Е. Макрон не вперше самотужки намагається вирішувати питання європейської зовнішньої політики. «Це нормально, що все починається з неформальної бесіди, але далі піде і дискусія в рамках ЄС», – прогнозує П. Арош.

Експерти сподіваються, що буде знайдено порозуміння і європейські країни збільшуватимуть свої військові бюджети, адже Вашингтон більше не є для них надійним партнером і на сьогодні підштовхує Європу виділяти набагато більші суми. Усе це передбачає майбутні дебати у ЄС про те, як фінансувати нарощування військового потенціалу: ще треба буде обговорити питання про можливий спільний борг держав-членів, а також про те, чи купувати їм зброю в США, чи погодитися з вимогами Франції дотримуватися сценарію європейських закупівель.

Щодо можливої миротворчої місії в Україні, то тут дуже багато непорозумінь і невирішеності. Зокрема, мирний план не озвучено й ніхто на нього не давав згоди, тому невідома перспектива миротворчої місії. Але навіть якщо таке рішення буде прийнято, то невідома доля «миротворців».

Більшість європейських держав, можливо, хотіли б відкласти розмови про миротворців в Україні до того часу, коли можна буде уявити собі досягнення миру, однак Вашингтон уже виклав свій план. Міністр оборони США П. Гегсет заявив, що американські солдати не будуть задіяні в можливій миротворчій операції в Україні, підкресливши, що для підтримки майбутнього

режиму припинення вогню можуть бути розміщені боєздатні європейські та неєвропейські війська.

При цьому П. Гегсет наголосив, що такі миротворчі сили не будуть захищені гарантіями безпеки з боку США. Це означає, що розгортання військових з країн НАТО в Україні відбуватиметься без будь-якої можливості використання основного зобов'язання членів Альянсу – щодо колективної взаємної оборони.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Близькосхідне турне Президента В. Зеленського в оцінках ЗМІ

Близькосхідне турне Президента України В. Зеленського відбулося 16–18 лютого 2025 р. Головна мета заходу – об'єднати навколо України партнерів у цьому стратегічно важливому регіоні. Передбачалися відвідування українським лідером та першою леді країни О. Зеленською Об'єднаних Арабських Еміратів (ОАЕ), Королівства Саудівська Аравія (КСА) та Республіки Туреччина.

Неочікувану зміну в програмі турне – термінове перенесення дати візиту в КСА, викликали дії американського Президента Д. Трампа, який напередодні поїздки подружжя Зеленських провів телефонні розмови з російським диктатором Путіним. Після цього Білим домом було анонсовано зустріч американських та російських посадовців у Саудівській Аравії (17–23 лютого), у якій нібито повинна була взяти участь також українська сторона.

У свою чергу 14 лютого Президент України повідомив, що в нього є заплановані візити до ОАЕ і є свій порядок денний. Початковою програмою близькосхідного турне передбачалося відвідування Президентом України 16–17 лютого ОАЕ, 17–18 лютого – КСА і завершення візитів у Туреччині. Під час перебування В. Зеленського в Ер-Ріяді планувалося обговорення розвитку двосторонніх відносин, зокрема інфраструктурних та економічних проєктів, а також спільної роботи двох країн, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки у світі. Крім того, українського лідера цікавила позиція правителя КСА, спадкового принца та Прем'єр-міністра М. ібн Салмана щодо змін у глобальній політиці, відносини між основними суб'єктами, можливий розвиток ситуації в контексті закінчення російсько-української війни. За словами віцепрем'єра, голови Мінекономіки України Ю. Свириденко, зокрема, ішлося про підписання важливих економічних угод. Навіть на своїй фейсбук-сторінці Ю. Свириденко розмістила пост, згідно з яким зміцнення економічних зв'язків між країнами пропонувалося розглядати в ракурсі зміцнення глобальної безпеки (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/gotuyut-vizit-zelenskogo-ukrayinska-delegatsiya-1739716701.html>).

Згідно з початковим планом подружжя Зеленських 16 лютого прибуло в Емірати. Під час зустрічей з головою ОАЕ М. бін Заєд Аль Нагаяном та

іншими посадовцями Президент України приділяв особливу увагу темі звільнення українських полонених. Крім того, сторони підписали економічну угоду, яка лібералізує доступ до ринку ОАЕ для майже всіх українських товарів.

В. Зеленський 17 лютого зазначив, що Україна не братиме участі в переговорах США – РФ у Саудівській Аравії, тому що офіційний Київ не отримав заздалегідь інформації про них. І якщо представники Вашингтону та Москви щось вирішать між собою стосовно російсько-української війни, то офіційний Київ не визнає цього. Також було заявлено про перенесення візиту до КСА на пізніший термін. На цьому тлі з'явилася інформація про те, що офіційний Київ не планував брати участь у мирних переговорах у Саудівській Аравії. Радник голови Офісу Президента М. Подоляк також спростував інформацію, що українська сторона нібито візьме участь у зустрічі делегацій США та Росії в Саудівській Аравії. «Президент Зеленський сказав, що немає ніяких українських переговорників, які будуть представляти Україну в Саудівській Аравії. На сьогодні на переговорному столі нічого немає, що можна було б обговорювати», – підкреслив М. Подоляк. Згодом з'явилися додаткові коментарі Президента В. Зеленського, який заявив, що поїде до Саудівської Аравії, але не має намірів там зустрічатися з росіянами (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/peregovori-saudivskiy-araviyi-shcho-vidomo-1739790187.html>).

У результаті 18 лютого відбувся візит Президента В. Зеленського та першої леді О. Зеленської до Туреччини. Під час спілкування двох президентів одною з ключових тем для обговорення стали глобальні процеси, які можуть привести до закінчення війни Росії проти України. Лідери обмінялися думками та обговорили реальні перспективи. Окремо йшлося про гарантії безпеки та роль Туреччини у їх забезпеченні. «Україна дуже цінує наші з вами відносини й те, що в цей надзвичайний час війни ми маємо необхідне взаєморозуміння та отримуємо підтримку. Туреччина завжди принципова в питаннях щодо суверенітету й територіальної цілісності нашої держави, і ми вважаємо, що це має глобальне значення», – зазначив із цього приводу український лідер. Розкриваючи ставлення офіційного Києва щодо шляху формування підґрунтя майбутнього сталого миру, В. Зеленський підкреслив: «Україна, Європа – у широкому сенсі, а це і Євросоюз, і Туреччина, і Британія – разом з Америкою мають бути залучені до розробки потрібних безпекових гарантій, які стосуються долі нашої частини світу» (URL: <https://www.president.gov.ua/news/bezpekovi-garantiyi-zviltannya-poloneni-i-prodovolcha-bezpe-96181>).

Президент України також подякував Туреччині за посередництво у звільненні українських полонених з російських тюрем. Пріоритет держави – повернення всіх українців додому. В. Зеленський і Р. Ердоган обговорили подальше сприяння з боку Туреччини у вирішенні цього питання. Серед інших важливих тем – розвиток двосторонніх відносин, економічні та агропромислові питання, взаємодія між суспільствами. За словами глави

Української держави, рівень співпраці між Україною й Туреччиною постійно зростає. Зокрема, 18 лютого в присутності обох президентів було підписано два документи: Меморандум про співробітництво у галузі медіа та комунікацій й Угода про співпрацю у сфері освіти. «Працюємо з Туреччиною та іншими партнерами, щоб і на Близькому Сході, і в Африці не було цієї зброї проти мільйонів людей під назвою голод. Це стосується, зокрема, Сирії, де зараз є хороший шанс на стабільність і мир. Ми однаково бачимо необхідність підтримати зараз народ Сирії», – зазначив Президент України.

У свою чергу Президент Турецької Республіки наголосив, що його країна завжди підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. «Ми надаватимемо будь-яку підтримку для завершення перемовин встановленням стійкого миру», – додав Р. Т. Ердоган. Він також зазначив, що турецькі підприємства зацікавлені допомагати у відбудові України (URL: <https://www.president.gov.ua/news/bezpekovi-garantiyi-zviltennya-polonenih-i-prodovolcha-bezpe-96181>). На погляд вітчизняних експертів, переговори двох лідерів відбулися в дусі, який відповідає стратегічному партнерству між Україною й Туреччиною.

Під час візиту перша леді України О. Зеленська зустрілася з першою леді Турецької Республіки Е. Ердоган. Однією з ключових тем зустрічі стало відкриття українських і кримськотатарських студій у Туреччині. «Глобальна коаліція українських студій, яку ми започаткували минулого року, покликана не лише познайомити світ з нашим великим історичним і культурним надбанням, а й відкрити сучасну Україну для світу», – зазначила дружина Президента В. Зеленського. Вона також подякувала Е. Ердоган за підтримку України, зокрема за постійну участь у саміті перших леді та джентльменів і сприяння в евакуації українських дітей з будинків-інтернатів. Від початку повномасштабної російської агресії тимчасовий прихисток у Туреччині отримали понад 1 тис. таких дітей. Перша леді України відвідала вихованців Спеціалізованого психоневрологічного будинку дитини № 3 «Сонечко» Одеської міської ради. На початку російського вторгнення 34 дитини-сироти з інвалідністю прибули до Туреччини завдяки домовленості між дружинами президентів. За цей час 24 дитини вже знайшли нові родини в Україні, 10 ще залишаються в Туреччині (URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ankari-olena-zelenska-provela-zustrich-z-emine-erdogan-i-v-96185>).

Анкарський візит Президента та першої леді України викликали значний інтерес у світі, насамперед у турецьких ЗМІ. Так, видання “Nürriyet” у статті «Ідеальна адреса – Туреччина» оприлюднило інформацію про те, що Туреччина готова прийняти мирні переговори між Україною, Росією та США і що спроба Д. Трампа припинити війну збігається з попередніми зусиллями Туреччини. «Кроки до миру між Росією та Україною знову прискорилися. Того ж дня, коли Росія та США зустрічалися в Ер-Ріяді, Зеленський зустрівся з Ердоганом в Анкарі. Ердоган, який бажає якнайшвидшого миру, сказав: “У мирі немає тих, хто програв. Нині весь світ чекає миру у війні між Росією та Україною”», – ідеться в статті «Тепер світ чекає на мир» газети “Yeni Şafak”.

Видання “Türkiye” в статті «Туреччина повинна займати місце за столом переговорів» наголошує, що В. Зеленський висловився про доцільність участі Туреччини в мирному процесі, а Р. Т. Ердоган назвав обов’язковою умовою переговорів суверенітет та територіальну цілісність України. Sabah у кількох матеріалах, присвячених візиту Президента України, пише про те, що «ключ до миру в Україні – Туреччина» й «дорога до російсько-українського миру проходить через Анкару». «Ердоган і Зеленський підкреслюють роль Туреччини як надійного посередника в мирних переговорах, наголошуючи на підтримці нею суверенітету України, одночасно виступаючи за справедливий діалог», – ідеться в статті «Ердоган: Туреччина – ідеальне місце для переговорів по Україні». Видання “Hürriyet Daily News. Daily Sabah” пише як про зустріч на найвищому президентському рівні, так і про зустрічі в розширеному форматі між міністрами. У матеріалі «Дипломатія в стані підвищеної готовності щодо війни в Україні» зазначається, що зустрічі щодо припинення російсько-української війни майже одночасно проводилися в трьох столицях – Анкарі, Парижі та Ер-Ріяді, і наголошується при цьому на вимогах Києва щодо надання гарантій безпеки та неможливості ведення переговорів про мир без України. «Ми очікуємо, що ці гарантії безпеки будуть надані США, ЄС, Туреччиною та всією Європою», – цитує видання слова В. Зеленського. Найбільша інформаційна агенція Туреччини Anadolu Agency акцентувала увагу на раптовості зміни маршруту В. Зеленського під час турне країнами Близького Сходу. Зокрема, цитувалося висловлювання В. Зеленського про те, що «питання припинення війни в Україні не можна обговорювати без України, а сама зустріч Росія – США (в Ер-Ріяді) була несподіванкою. Ми дізналися про це зі ЗМІ». В. Зеленський, який разом з новопризначеним послом України в Туреччині Н. Джелалом офіційно відкрив нове посольство України в Анкарі, зазначив: «Я сподіваюся, що це відкриття буде добрим знаком подальшого розвитку двосторонніх відносин» ([URL: https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ukrayna-devlet-baskani-zelenskiy-rusya-abd-gorusmesi-bizim-icin-surpriz-oldu/3485724](https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ukrayna-devlet-baskani-zelenskiy-rusya-abd-gorusmesi-bizim-icin-surpriz-oldu/3485724)).

Турне Зеленських у цілому також викликало великий інтерес з боку вітчизняних і закордонних масмедіа. Так, «Голос Америки» в статті «Зеленський зустрівся з лідером ОАЕ» приділяє увагу не тільки спілкуванню лідерів двох країн, а й іншим подіям, що відбулися під час візиту. Зокрема, наводиться коментар міністра економіки України Ю. Свириденко у фейсбуці, де домовленість щодо лібералізації доступу на ринок ОАЕ для українських товарів була названа «воістину історичною подією», оскільки це перша угода, укладена Україною з однією з провідних арабських держав Перської затоки. Також журналістами VOA зверталася увага на той факт, що візит В. Зеленського до Абу-Дабі відбувся тоді, коли там відбувалася робота Міжнародної виставки озброєнь і конференція з оборони, на якій Україна та Росія представили зброю – навіть незважаючи на санкції Заходу, введені проти Москви у зв’язку з війною. Хоча Україна не продавала зброю, її присутність на виставці була надто важливою, вважає І. Сибіряков, старший менеджер

Державного госпрозрахункового зовнішньоторговельного підприємства «Центр безпілотних систем “СПЕЦ Техноекспорт”». «Дуже важливо показати, що Україна не є жертвою війни, – наголосив експерт, – Україна – захисник Європи». Міністр закордонних справ України А. Сибіга зазначив: «Наші потужності нині дозволяють виробляти 4 млн безпілотників на рік, незважаючи на війну. Ми можемо випробовувати безпілотники чи нашу продукцію безпосередньо на полі бою. Так що вони справді високої якості. Тому я, як міністр країни, що воює, дуже пишаюся тим, що відвідав цю виставку» (URL: <https://www.golosameriki.com/a/ukraine-s-president-zelenskyu-travels-to-united-arab-emirates-as-momentum-grows-for-war-peace-talks/7977829.html>).

Polskieradio у статті, присвяченій турне Зеленських, зазначило, що візит у Саудівську Аравію було перенесено на 10 березня, та акцентувало увагу на позиції українського Президента стосовно того, що Київ не прийме жодних ультиматумів Росії й не погодиться на мирні переговори за спинами України та без участі офіційних представників Європейського Союзу (URL: <https://www.polskieradio.pl/397/9770/Artykul/зеленский-встретился-с-ердоганом-и-перенес-свой-визит-в-эрияд>). Коментуючи близькосхідне турне Президента України та особливо зустріч В. Зеленського з турецьким колегою, FRANCE 24 зазначає, що головною метою візитів стало прагнення офіційного Києва зміцнити свою позицію у відповідь на переговори між США та Росією (URL: <https://www.france24.com/en/live-news/20250218-zelensky-meets-turkey-s-erdogan-amid-us-shift-on-ukraine>). Інтернет-портал “MiddleEastEye” констатує, що у своїх коментарях 18 лютого Р. Т. Ердоган не обіцяв з боку Туреччини надавати будь-які майбутні гарантії безпеки для України. Проте В. Зеленський зазначив, що вони обговорювали це питання і Р. Т. Ердоган зазначив, що поки зарано приймати такі рішення (URL: <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-supports-ukraines-nato-membership-zelensky>). Китайська державна урядова агенція новин “Xinhua” процитувала заяву управління комунікацій, у якій зверталася особлива увага на те, що зустріч президентів В. Зеленського та Р. Т. Ердогана була спрямована насамперед на зміцнення стратегічних відносин між Анкарою та офіційним Києвом, зокрема ролі Туреччини як головного переговорника для мирного врегулювання російсько-української війни (URL: <https://english.news.cn/20250218/9407f82725a4430aa7a49ba723ffd1d9/c.html>).

Відоме американське видання “The Washington Post” присвятило візиту Президента України в Об’єднані Арабські Емірати статтю з характерною назвою «Зеленський їде до ОАЕ, оскільки зростає імпульс для переговорів про припинення війни Росії в Україні». Зокрема, у статті приділено основну увагу політичній складовій візиту, процитувавши висловлювання шейха М. бін Заїд Аль-Нахайян щодо «прагнення ОАЕ підтримати все, що призведе до мирного врегулювання української кризи, і продовжувати працювати над пом’якшенням її гуманітарних наслідків» (URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2025/02/16/uae-russia-ukraine->

war/aed7258c-eed5-11ef-bd80-8f2ac5c75a8a_story.html). Коментуючи візит В. Зеленського в ОАЕ, інтернет-портал “Alarabiya” також пов’язує його з можливим початком переговорного процесу щодо припинення бойових дій на території України. Водночас видання робить акцент на тому, що російсько-українська війна входить у непередбачувану дипломатичну фазу (URL: <https://english.alarabiya.net/News/world/2025/02/14/zelenskyu-says-will-visit-uae-saudi-arabia-turkey->). Інше близькосхідне видання “Al-monitor” описує рішення Президента України внести зміни в програму турне в такий спосіб: «Зеленський відкладає візит до Саудівської Аравії, імовірно демонструючи зневагу до США. Цей крок стався на тлі прямих переговорів між Сполученими Штатами Америки та Росією в Ер-Ріяді, які український Президент назвав несподіванкою для своєї країни» (URL: <https://www.al-monitor.com/originals/2025/02/ukraines-zelenskyu-postpones-visit-saudi-arabia-apparent-snub-us>).

Отже, близькосхідне турне подружжя Зеленських стало лакмусовим папірцем, який показав зацікавленість з боку еліт країн – регіональних лідерів щодо подальшого розвитку двосторонніх відносин з Україною в політичній, економічній та військовій галузях. У цей раз Туреччина продемонструвала найбільшу активність під час контактів з українським Президентом, що вписується в прагнення Анкари підвищити свою політичну вагу шляхом переходу до клубу глобальних акторів. Перед початком основного раунду переговорного процесу щодо мирного врегулювання, на тлі зміцнення підтримки офіційного Києва з боку Європи, зокрема через обрання нового канцлера ФРН Ф. Мерца, відомого своєю проукраїнською позицією, навіть доброзичливий нейтралітет провідних країн арабо-ісламського світу може розглядатися як додатковий позитивний чинник.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

На початку лютого 2025 р. під головуванням президента НАН України академіка А. Загороднього відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Цього дня було заслухано дві доповіді.

З доповіддю «Людський капітал України: втрати внаслідок війни і перспективи повоєнного відродження» виступила директор Інституту демографії та проблем якості життя НАН України академік НАН України Е. Лібанова.

Вона зазначила, що оцінювання людських втрат не обмежується виключно зменшенням кількості населення. Змін зазнала статеві-вікова структура населення, зокрема через масовий виїзд дітей і молоді, насамперед молодих жінок; зріс і без того високий рівень демографічного старіння,

випереджаючими темпами скорочується кількість осіб активного репродуктивного віку, що неминуче даватиметься взнаки упродовж тривалого періоду. Погіршився стан здоров'я українців, що змінює навантаження на систему охорони здоров'я та соціальних послуг. Також зберігається загроза того, що після скасування воєнного стану масова еміграція їхніх чоловіків з метою возз'єднання сімей спричинить нову, хоча і меншу за масштабами, хвилю і втрати високоосвічених молодих чоловіків.

Проте втрати через війну не тотожні демографічним втратам за цей період – у їх загальному обсязі мають бути виокремлені так звані фонові значення народжуваності, смертності й зовнішньої міграції і флуктуації, викликані саме воєнними діями. Війна спричинила також стрімке зростання масштабів внутрішніх міграцій – спочатку, у 2022–2023 рр., до західних територій України, а у 2023–2024 – до центральних.

Е. Лібанова зауважила, що катастрофічне загострення демографічних проблем у 2022 р. зазнало подальшого, хоча й значно повільнішого поглиблення у 2023–2024 рр., але його віддзеркалення на параметрах людського потенціалу України спостерігатиметься впродовж наступних кількох десятиріч, незважаючи вже на друге/третє «відлуння війни». Кожна демографічна катастрофа має наслідки у свідомості, в демографічній і соціальній поведінці кількох поколінь.

Науковиця наголосила, що, оцінюючи втрати людського капіталу через війну, необхідно брати до уваги:

- прискорення депопуляції;
- поглиблення демографічного старіння;
- зниження освітнього потенціалу;
- скорочення щільності населення, особливо виразного на окремих територіях.

За словами Е. Лібанової, компенсатором погіршення кількісних параметрів людського капіталу має стати поліпшення його якісних характеристик шляхом:

- підвищення рівня освіти завдяки поширенню освіти для дорослих;
- наближення професійно-кваліфікаційної структури робочої сили до потреб економіки шляхом упровадження численних короткострокових програм перекваліфікації, набуття нової кваліфікації;
- покращення стану здоров'я і відтиснення смертності у старші вікові групи через поширення стандартів здорового способу життя (здорове харчування, рухова активність, зниження рівня зайнятості у шкідливих та небезпечних умовах праці, зменшення ДТП і травматизму на дорогах через посилення боротьби з перевищенням швидкості, вживанням алкоголю та порушенням правил дорожнього руху тощо);
- активізації поведінки населення на ринку праці завдяки поширенню гнучкості умов та режимів праці, покращенню доступу до послуг дитячих дошкільних і позашкільних закладів, установ, що надають соціальні послуги, тощо;

– підвищення рівня мобільності (як вертикальної, так і горизонтальної) внаслідок формування і забезпечення безперервного доступу до інформації про ситуацію на окремих регіональних/професійних сегментах національного ринку праці, поширення практики формування комунального орендного житла, належного упорядкування та захисту прав орендарів і власників приватного житла;

– налагодження співпраці з українцями за кордоном з метою не тільки максимального їхнього повернення на Батьківщину, а й перетворення бодай частини тих, хто не повернеться, на ефективних лобістів України, українських цінностей, українського способу життя шляхом визначення напрямів і розроблення конкретних каналів зв'язку з емігрантськими осередками.

Разом з тим необхідно буде здійснити перехід від традиційної для довоєнної України трудомісткої економіки до такої, що не потребує багато людської праці і спирається на високу її продуктивність. Проте зміни самої моделі економіки буде, скоріше за все, недостатньо. Будуть конче потрібні адекватні трансформації системи управління, зокрема широке впровадження в практику механізмів публічно-приватного партнерства і полісуб'єктного управління загалом.

Економічно, політично, демографічно й екологічно обумовлені зміни системи розселення і формування просторових кластерів спричинятимуть чергові зміни адміністративно-територіального устрою країни.

Вагомі резерви пов'язані з нарощуванням соціального капіталу, зокрема із збереженням згуртованості, забезпеченням довіри до влади і розвитком громадянського суспільства на засадах демократії.

В обговоренні доповіді виступила заступниця міністра економіки України Т. Бережна, яка підкреслила неоціненну роботу Інституту демографії та проблем якості життя НАН України зі збору та оброблення статистичних даних в умовах війни. Ця інформація враховується як під час формування державних політик у сфері трудової міграції, створення активних програм сфер зайнятості, так і для співпраці з іноземними партнерами. Директор Інституту соціології НАН України член-кореспондент НАН України Є. Головаха зауважив, що Інститут демографії та проблем якості життя фактично замінив державу у сфері відстеження тенденцій, пов'язаних зі зміною складу населення. Він наголосив на необхідності випередження інвестицій в людський капітал – здоров'я, освіту, культуру – перед інвестиціями в технічну інфраструктуру. Науковець зазначив, що необхідним буде вирішення проблеми розміщення населення на території нашої країни, насамперед у прикордонних зонах, що потребуватиме великої ролі держави у цьому. Також, на думку Є. Головахи, вирішити проблему з нестачею людських ресурсів допоможе робоча міграція, насамперед з країн Південно-Східної Азії, де у людей спостерігається висока трудова культура і легка адаптивність до нових умов. Віцепрезидент НАН України академік НАН України С. Пирожков наголосив на важливій ролі Інституту демографії та проблем якості життя для формування оцінки й розвитку економічної ситуації нашої держави.

Про «Інноваційні підходи до переробки радіоактивних відходів (РАВ) об'єктів ядерно-паливного циклу з метою досягнення цілей сталого розвитку держави» учасникам засідання розповів директор Інституту геохімії навколишнього середовища НАН України академік НАН України Ю. Забулонов.

Він поінформував, що в Інституті геохімії навколишнього середовища є багаторічні напрацювання з екологічного моніторингу відвалів уранового виробництва, проведення наукових експертиз усіх етапів комплексної переробки уранової сировини від видобутку та переробки до захоронення РАВ.

Науковці створили нову експертну систему радіаційного моніторингу GR-SMART на базі безпілотного літального апарата, що дає можливість у режимі реального часу проводити огляд та дистанційний аналіз ізотопного складу хвостосховищ уранових рудників, орієнтовно оцінювати запаси уранової сировини в хвостовищах для їх подальшого вилучення. Упровадження цієї системи зробить абсолютно безпечним для персоналу обстеження будь-яких відходів уранового виробництва для визначення економічної доцільності їх переробки та утилізації.

Також в інституті розроблено новий спосіб плазмохімічної дезактивації відвалів, забруднених радіонуклідами, завдяки якому можна одержати дезактивовану породу та дезактивовану воду, придатну для подальших технологічних потреб; високоактивний концентрат, призначений для тривалого зберігання у спецсховищах пунктів зберігання радіоактивних відходів. Створено інноваційну плазмохімічну технологію очищення рідких радіоактивних відходів (РРВ) PLASMA-SORB, що базується на використанні нових підходів для отримання об'ємної низькотемпературної плазми. Дослідження реальних РРВ з об'єкта «Укриття» Чорнобильської АЕС у натурних умовах показали високу ефективність розробленого багатоступінчастого методу їх очищення (99 %).

Науковці академії знайшли широке практичне застосування новітнім підходам, зокрема різні модифікації плазмохімічних установок були апробовані в Японії (м. Фукусіма), Казахстані («EL Invest», м. Астана) та Англії (ANAMAD, Sussex Innovation Centre).

В обговоренні доповіді виступили віцепрезидент Українського національного комітету Міжнародної ради з великих електроенергетичних систем в Україні О. Зенюк, ректор Державної екологічної академії післядипломної освіти член-кореспондент Національної академії аграрних наук України О. Бондар, головний науковий співробітник Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України доктор технічних наук Є. Яковлев, в. о. академіка-секретаря відділення ядерної фізики та енергетики НАН України, директор Інституту ядерних досліджень НАН України академік НАН України В. Слісенко, народний депутат України академік НАН України О. Копиленко та в. о. академіка-секретаря відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту

біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академік НАН України С. Комісаренко.

Наостанок учасники засідання розглянули кадрові й поточні питання.

Зокрема, прийнято постанову Президії НАН України про присудження Золотої медалі ім. В. І. Вернадського НАН України. Крім того, Президією НАН України за підсумками конкурсу 2024 р. було присуджено премії імені видатних учених України, премії НАН України для молодих учених і студентів за кращі наукові роботи, нагороджено грамотами Президії НАН України молодих учених і студентів закладів вищої освіти, а також присвоєно звання «Почесний доктор Національної академії наук України» професору Інституту сучасних матеріалів і рідких кристалів Кентського Університету (США) доктору фізико-математичних наук О. Лаврентовичу. Віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Богданов поінформував присутніх про стан виконання у II півріччі 2024 р. Плану заходів з реалізації Концепції розвитку Національної академії наук України на 2021–2025 рр. (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 10.02*).

Привітання президента Національної академії наук України академіка А. Загороднього до Міжнародного дня жінок та дівчат у науці.

«Шановні жінки-науковці!

Ваші наукові відкриття та винаходи змінюють світ і хід історії. Ваші компетентність, наполегливість, відповідальність та уважність до деталей вражають і захоплюють. Без вас неможливо уявити подальший розвиток науки і цивілізаційний поступ. Ви не боїтеся братися за вирішення найскладніших завдань і досягаєте успіху.

З нагоди свята висловлюю вам свою повагу і вдячність за ваш високий професіоналізм, натхненну та самовіддану працю на науковій ниві. Щиро бажаю вам, наші дорогі та шановні колеги, міцного здоров'я, щастя і добра, творчого неспокою, нових ідей, амбітних проєктів та великих успіхів у їх реалізації, а ще – найскорішого встановлення миру на українській землі!

Президент Національної академії наук України» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 11.02*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Як академічні стартапи стають рушійною силою інноваційної економіки.

Відбулася презентація проєкту «Стартап-школа Academ.City – інноваційна екосистема для розвитку академічних стартапів наукових установ НАН України», який реалізується Київським академічним університетом (КАУ) у партнерстві з Національним університетом «Києво-Могилянська академія».

Стартап-школа Academ.City стала одним із шести переможців конкурсного відбору експериментального проєкту Міністерства освіти і науки України зі створення стартап-шкіл – інкубаторів-акселераторів на базі закладів вищої освіти та наукових установ. Проєкти будуть виконані протягом 2024–2026 рр., на створення і розвиток шкіл переможці отримають до 1,5 млн грн.

КАУ уже працює з науковими стартапами на базі свого наукового парку Academ.City і має хороші результати. Декілька років у науковому парку навчають дослідників співпрацювати з інвесторами, представляти свої розробки, а також знайомлять науковців з представниками реального сектору економіки.

Під час презентації керівниця експертної групи з питань розвитку наукоємних інновацій Директорату інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки Міністерства освіти і науки України І. Красовська розповіла, що на конкурс було подано понад два десятки заявок. Це свідчить про те, що в університетах і наукових установах розуміють важливість комерціалізації наукових розробок та інновацій. «Мені приємно, що держава може бути корисною для розвитку проєкту наукового парку Academ.City», – зазначила І. Красовська.

Творці стартап-школи на базі КАУ ставлять перед собою амбітні завдання: створити умови для розвитку інноваційних ідей, підтримки академічних стартапів і їхнього виходу на ринок. Під керівництвом досвідчених менторів старші вчені, молоді науковці і студенти зможуть оформити свої наукові ідеї і напрацювання у проєкт; написати заявку на отримання гранту; знайти бізнес-партнерів та залучити в команду нових членів (фахівців з управління, проєктних менеджерів).

«Наша країна нині захищає свою незалежність. І ми маємо виграти не тільки війну, а й мир після неї. Після війни буде складний період, коли треба буде продовжувати триматися і “бігти” ще швидше. Маємо збудувати економіку, яка буде на рівних з іншими країнами», – наголосила заступниця директора КАУ, керівниця проєкту наукового парку Academ.City О. Антонюк. Формуванню сильної економіки якраз і сприятиме виведення інновацій на ринок. «Але водночас це не задача учених – бути бізнесменами, – додала вона. – Наша задача – допомогти науковцям співпрацювати з бізнесом. Екосистема, яку ми створюємо, саме для цього. У ній кожен зможе знайти своє місце, зрозуміє, як себе реалізувати».

Мета стартап-школи КАУ – створити сприятливі умови для розвитку інновацій, підтримки академічних стартапів та їхнього виходу на ринок.

Під керівництвом досвідчених менторів науковці та студенти зможуть оформити свої наукові ідеї в стартапи; підготувати заявки на гранти; знайти бізнес-партнерів і сформувані ефективні команди.

Що пропонує стартап-школа КАУ?

Інтерактивна програма навчання. Замість традиційного формату школа працює як відкритий майданчик для індивідуальних і групових проєктів.

Біржа ідей і талантів (JoinNOW). Тут зустрічаються ті, хто має наукову розробку, та ті, хто володіє бізнес-експертизою. Разом вони можуть створити перспективний інноваційний продукт.

Інкубаційна програма BOOSTER. Серія тренінгів допоможе науковцям та стартапам перетворити ідеї у життєздатні бізнес-моделі.

Програма підтримки студентських та академічних інноваційних проєктів. Навчання у сферах біотехнологій, матеріалознавства, квантових матеріалів, цифрової електроніки тощо.

Грантовий офіс КАУ. Допомогає молодим науковцям підготувати заявки на міжнародні гранти та знайти оптимальні можливості фінансування.

Як зазначила завідувачка кафедри менеджменту інновацій університету Н. Гаращенко, школа стартапів – не класична школа, куди можна вступити і випуститися. Це об'єднані спільною ідеєю заходи – групові й індивідуальні. Інакше кажучи, буде створено фізичний та віртуальний освітній фасилітаційний майданчик. Школа відрізняється від інших шкіл-переможців конкурсу МОН, тут навчатимуть учених, які створюють академічні стартапи та сприятимуть у впровадженню інновацій науковців академічних установ НАН України.

«У наукових командах, навіть найактивніших, не вистачає фахової експертизи саме для комерціалізації. Тому в команді мають бути люди з управлінським і економічним досвідом, які здатні побачити розробку як майбутній бізнес. Ми знаємо таких людей, допоможемо сконтактувати і працювати разом», – пояснила Н. Гаращенко.

Саме так працюватиме, наприклад, Біржа ідей і талантів (JoinNOW) – одна з активностей школи, яку представили під час відкриття. Як пояснив керівник стартап-школи КНЕУ М. Будяєв, «на біржі» зможуть зустрітися ті, хто має ідею чи розробку, з людьми, які мають бізнесовий хист і досвід. Разом вони зможуть створити цікавий для ринку продукт.

Стартап-школа КАУ, створена в співпраці з НаУКМА, має досвід проведення Відкритого хакатону “BE FIRST”. Як розповіла завідувачка кафедри маркетингу та управління бізнесу НаУКМА К. Піччик, хакатон допомагає розвивати творчі ініціативи студентів і молодих науковців та підприємницькі навички.

Ще одна активність стартап-школи – інкубаційна програма BOOSTER інноваційних проєктів. Під час програми буде проведено серію тренінгів з інкубації і акселераційної підтримки академічних стартапів. «Ці тренінги допоможуть перетворити інноваційні ідеї у життєздатні бізнес-моделі», – пояснила завідувачка лабораторії відкритих інновацій О. Ципліцька. Програма діє кілька років і допомагає науковцям НАН України та закладам вищої освіти оформлювати інноваційні ідеї в зрозумілі бізнесу презентації та пітчити їх на демо-днях, хакатонах та інших заходах.

У рамках стартап-школи діятиме й Програма підтримки студентських та академічних науково-інноваційних проєктів. Студенти й аспіранти зможуть прослухати цикл лекцій та долучитися до практичних занять з менеджменту й

економіки інновацій. Основними науковими напрямками програми, за словами координатора студентської програми К. Вовк, є біотехнології, матеріалознавство, квантові матеріали, адитивні технології, сучасні інформаційні технології, цифрова електроніка. Керівництво інноваційною частиною проєктів виконують ментори (фахівці із впровадження інноваційних розробок у бізнес).

Один з учасників програми, студент КАУ М. Корабльов, під час презентації розповів про свій стартап, який розробив додаток на основі нових математичних моделей, що дає змогу користувачам оптимізувати власні туристичні маршрути.

Під час стартап-школи буде проведено також семінар і воркшоп з упровадження цифрових рішень FIWARE. Керівник Віртуального центру цифрових інновацій В. Ночвай розповів, що під час семінарів буде і теорія, і практика щодо використання цифрових технологій.

У 2022 р. в КАУ створили відділ міжнародної та грантової діяльності (грантовий офіс). Це дало можливість університету залучити додаткові кошти під час війни.

«У рамках стартап-школи ми проведемо тренінг для молодих вчених і навчатимемо готувати проєкти на грантові конкурси, – розповіла керівниця відділу О. Правдива. – Познайомимо з програмами, конкурсами, пояснимо, як знайти саме свій конкурс. Важливо, що ми робимо акцент не на грант, а на проєкт. За останній рік ми консультували команди майже ста проєктів, і були випадки, коли наші проєкти отримували не один, а кілька міжнародних грантів» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 14.02*).

Науковиця академії, молодша наукова співробітниця Головної астрономічної обсерваторії О. Компанієць стала головною героїнею короткометражного фільму «Чи справді місяць зроблений із сиру?»

Чи можна когось любити аж до самісінького Місяця і назад?

Серце нашої науковиці О. Компанієць точно вміщує багато любові. Вона працює в Головній астрономічній обсерваторії НАН України, а ще популяризує науку серед дітей у проєкті "Science Kids" від INSCIENCE.

Короткометражний фільм виробництва Takflix Original x Nowness «Чи справді місяць зроблений із сиру?» ("Stargazing") режисерки Н. Канарьової – фільм-портрет молодої української астрофізики О. Компанієць. Вона спостерігає за зірками в охопленій війною країні та подумки розмовляє з майбутньою донькою про природу світла і темряви.

У короткометражному фільмі «Чи справді місяць зроблений із сиру?» режисерки Н. Канарьової Олена спостерігає за зорями та подумки розмовляє з майбутньою донькою.

Дивіться на Takflix.com: <https://takflix.com/uk/films/stargazing>

З кожного квитка буде передано 50 % до фонду «Крила перемоги», де волонтерить О. Компанієць.

Фільм належить до циклу Takflix Original x NOWNESS. Він створений у рамках програми UK/UA Creative Partnerships за підтримки British Council Ukraine в партнерстві з Ukrainian Institute – Український інститут. Проект також підтриманий у рамках Фонду стійкості Goethe-Institut Ukraine (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 14.02).*

Запущено серійне виробництво пов'язок для лікування опіків і ран, розроблених науковцями академії.

Київська компанія «Ві-Кьюб» запустила виробництво унікальних гідрогелевих пов'язок для лікування опіків та відкритих ран.

Інноваційна електронно-променева технологія виготовлення медичних пов'язок для лікування ран та опіків людського тіла була розроблена і запатентована на основі результатів наукових досліджень, проведених в Інституті фізики НАН України у 2015–2019 рр. під керівництвом завідувача лабораторії радіаційних технологій доктора фізико-математичних наук В. Неймаша.

Вироблені за цією технологією антисептичні пов'язки під торговою маркою ГІДРОБИНТ № 1 являють собою наноструктуровану тривимірну сітку високомолекулярних полімерів, заповнену водою, в якій плавають наночастинки срібла. Це своєрідна губка, 85 % ваги якої становить вода. Це надає їй консистенції еластичного «холодцю», який не подразнює, не прилипає до рани, а знімається з неї абсолютно безболісно. Через високу теплоємність води гідрогелева пов'язка швидко охолоджує рану, забезпечуючи знеболювальний ефект, що особливо важливо при термічних опіках. Завдяки вмісту срібла ГІДРОБИНТ № 1 дезінфікує рану, захищає її від зовнішніх механічних впливів та проникнення інфекцій, відіграючи роль штучної шкіри. ГІДРОБИНТ № 1 активно вбирає вологу, що важливо при гнійних ранах, пролежнях та інших виразках. Прозорість виробу дає змогу контролювати стан рани, не знімаючи пов'язки.

Медичні пов'язки ГІДРОБИНТ № 1 створюють і підтримують вологе середовище на поверхні рани, що вдвічі пришвидшує її загоєння та значно зменшує утворення рубців.

Характерною відмінністю ГІДРОБИНТa від закордонних прототипів класу зшитих полімерних гідрогелів є застосування як антисептика наночастинок срібла. Їх біологічна активність відносно одноклітинних мікроорганізмів у 10–15 разів вища, ніж у більшості традиційних антисептиків.

Ці унікальні гідрогелеві пов'язки були апробовані в кількох провідних лікувальних закладах України і в 2020 р. сертифіковані на відповідність європейським стандартам якості медичних виробів. ГІДРОБИНТ № 1 перевершив усі відомі іноземні аналоги за показниками ефективності

медичної дії, зручності застосування і дешевизни. Серед вітчизняних ранових і протиопікових пов'язок аналогів йому немає.

З 2021 р. почалося малосерійне виробництво ГІДРОБИНТів та їх постачання волонтерами в індивідуальні аптечки воїнів ЗСУ. З початком повномасштабної агресії Росії в Україну потреба в ГІДРОБИНТих сильно зросла. У 2023 р. компанія «Ві-Кьюб» придбала ліцензію на технологію виготовлення медичних пов'язок ГІДРОБИНТ, профінансувала розробку і будівництво автоматизованої технологічної лінії їх виробництва. Це дало змогу збільшити продуктивність технології в сотні разів порівняно з лабораторною. Наприкінці 2024 р. ГІДРОБИНТ № 1 вийшов на український ринок у вигляді першої промислової партії.

Розробники наголошують: «Цей продукт має бути в кожній аптечці. Від домашньої кухні до фронтового окопу». Сьогодні він особливо потрібен на фронті, але це універсальний засіб. Він допоможе матерям заспокоїти біль у дитини при побутових опіках чи подряпинах. Він не дасть відчутти безпорадність лікарям «швидкої допомоги» і рятувальникам служб надзвичайних ситуацій перед жертвами пожеж. Він підстрахує автомобілістів, туристів та спортсменів у критичних обставинах. Він ефективний при виразках і пролежнях, інфекційних запаленнях шкіри і порушеннях капілярного кровообігу. Із запуском масового виробництва цей сучасний засіб полегшеного і прискореного загоєння ран став доступним кожному українцю (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 17.02*).

Покутський подарунок: дослідження вишиванки В. Вишиваного.

На початку лютого 2025 р. виповнилося 130 років із дня народження В. Вишиваного. В. Вишиваний – псевдонім австрійського ерцгерцога Вільгельма фон Габсбурга (1895–1948), який став відомим як палкий прихильник української незалежності. Його доля – це унікальна історія поєднання європейської аристократії та боротьби за вільну Україну.

Вільгельм фон Габсбург народився у відомій австрійській імператорській родині. Отримавши чудову освіту та військову підготовку, він захопився ідеями українського національного руху. Його симпатії до України виникли ще в юності, коли він познайомився з українською культурою та мовою.

Під час Першої світової війни він командував підрозділами Українських січових стрільців у складі австро-угорської армії. Саме тоді він почав носити вишиванку, за що й отримав своє легендарне ім'я – Василь Вишиваний.

Сьогодні він вважається одним із символів боротьби за незалежну Україну. Вільгельм фон Габсбург був не просто іноземцем, який підтримував українців, а щирим патріотом, готовим присвятити своє життя ідеї вільної України.

Створенню сучасної версії вишитої сорочки Василя Вишиваного присвячене дослідження старшої наукової співробітниці Інституту

мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України кандидата історичних наук М. Олійник – наукової консультантки проекту «Вишивка в одязі видатних українців».

Стаття «Покутський подарунок» опублікована в біографічно-мистецькому альбомі «Вишивка в одязі видатних українців».

Наша вишивана історія про військового, розвідника, легенду українського руху, щирого і шляхетного нащадка давнього аристократичного роду австрійської королівської родини Габсбургів.

Яким чином відбулась українізація персони найвищої соціальної ланки за старосвітським вимірюванням статусу у Європі? Почалося все з антиукраїнського міфу, який панував у колі його спілкування. У 14 років Вільгельм почув про те, що українці – це народ розбишак і бандитів. Юнаку конче закортіло на власні очі побачити життя таких небезпечних русинів, як тоді називали українців Галичини. За його спогадами, у 17 років він здійснив свою мрію. Оглядаючи карту Східної Галичини, молодого аристократа заінтригувала назва села Жаб'є, туди він вирушив шукати українських відчайдух. Та штучний фейк про загрозованих українців швидко розсіявся після досвіду помешкання в родині звичайного селянина у с. Ворохта. Так із польових досліджень авантюрного вчинку Вільгельма Габсбурга почалось відкриття і прийняття українського світу. Саме ця щира відданість Україні стала причиною полювання з боку російського СМЕРШа на нащадка монаршої родини. Ідея відтворити вишивану сорочку самого Василя Вишиваного, знаного військового амбасадора української вишиванки, була сміливою та здавалась малоімовірною для здійснення. На жаль, до нашого часу не збереглося жодної вишитої сорочки, яка йому належала. Натомість маємо чимало світлин, на яких Вільгельм фон Габсбург зображений у вишиваній сорочці та військовому однострої. Наважитись реалізувати це зухвале завдання з малими шансами на успіх допомогла робота над книжкою «Українські узори. Збірка Ольги Бачинської. Видання перше» (упорядники Л. Воронюк, М. Олійник, Т. Зез; Видиво, 2024). Було вивчено колекцію вишивки біженців з Галичини і Буковини від Першої світової війни, яку, очевидно, збрала О. Бачинська у Гмінді. Ідеться про унікальну збірку українських вишивок у Відні в Музеї фольклору. Увагу привернув один зразок із цієї колекції.

Саме вишивка з Городенківщини стилістично та композиційно нагадувала орнамент на українській сорочці Василя Вишиваного з відомого імпазантного знімка 1918 р. (Вікіпедія). Візерунок складався з чотирьох хрестів, вписаних у ромб. Цікаво згадати, що у альбомі «Тульчинщина. Вишивка низько. Село Орлівка» (1929) представлено аналогічний мотив вишивки та зазначено його подільську назву – «хрести». Проведене дослідження дало підстави визначити техніку вишивки, якою, ймовірно, була вишита сорочка. Переглянуті зразки вказували на техніку низинка. Для відтворення схеми вишивки необхідно було знайти якісне зображення згаданої світлини Василя Вишиваного. Така фотокартка розміщена в ЦДАВО, Фонд

5235, Опис 1, Справа 1629. Дослідженню допомогли цінні відомості про життя і побут В. Габсбурга, зібрані у монографії Ю. Терещенка, Т. Осташко «Український патріот з династії Габсбургів» (Темпора, 2011).

Пощастило віднайти нову зачіпку в мемуарах отамана Українських січових стрільців Н. Гірняка, який особисто був знайомий з В. Габсбургом. До слова, він підтвердив, що подарунок вишиваної сорочки, привезений з відпустки одним з його вояків, спричинив появу псевдо Василь Вишиваний. Важливо, що він засвідчив: «В 1918 році Катря Гриневичева подарувала йому також чудову, мистецької роботи сорочку городенського зразку, яку вишили наші дівчата в таборі втікачів у Гмінді. Її завіз Вишиваному мій “дипломатичний кур’єр”, син Катрі, Володимир, вістун УСС-ів» [Гірняк Н. Полк. Василь Вишиваний. Вінніпег. 1956. С. 8]. Отже, коло замкнулось. Перша версія, яка виникла у 2024 р. під час роботи над альбомом зі збірки О. Бачинської про городенківський слід походження сорочки Василя Вишиваного, доповнилася ще одним доказовим аргументом.

Звісно, не можна беззаперечно стверджувати, що відтворена сорочка є точною копією тієї, про яку згадує Н. Гірняк. Проте відтворена схема на основі зібраних свідчень та ретельного вивчення світлини Василя Вишиваного схиляють саме до представленої версії як імовірної.

Головне в цій історії для нас те, що не викликає жодних сумнівів щирість лицарського серця європейського аристократа, романтика, ідеаліста з реноме бездоганної шляхетності й особистісних чеснот Василя Вишиваного з роду Габсбургів. Своім життям він втілює слова: «Працюю весь час лише для українського народу, це ж є мета мого життя».

Автор висловлює слова вдячності упорядникам монографії «Український патріот з династії Габсбургів» доктору історичних наук Ю. Терещенку та провідному науковому співробітнику Інституту історії України НАН України, кандидату історичних наук Т. Терещенко, колективу Музею фольклору у Відні за електронне представлення колекції українських вишивок, колективу Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, колегам з Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Особлива подяка учасникам проєкту «Вишивка в одязі видатних українців», які долучились до розробки схеми вишивки та виготовлення сорочки – Т. Зез (керівник проєкту), О. Микитюк (оформлення схеми), Г. Гаманковій (вишивання сорочки). Видання «Вишивка в одязі видатних українців» побачило світ завдяки підтримці директора видавництва «АДЕФ-Україна», кандидата історичних наук А. Істоміної (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 18.02).

Презентація науково-популярного та освітнього видання «Як Україна ставала українською. Громадсько-політичне життя на підросійській Україні XIX – початку XX ст.».

У Києві в книгарні «Є» 4 лютого 2025 р. відбулася презентація книги «Як Україна ставала українською. Громадсько-політичне життя на підросійській Україні XIX – початку XX ст.», виданої у видавництві «Кліо».

Книгу до друку підготував завідувач відділу джерелознавства нової історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України доктор історичних наук І. Гирич. Праця вийшла друком за фінансової підтримки Українського інституту книги та вже розповсюджена серед бібліотек країни накладом у 1000 примірників.

І. Гирич є знаним дослідником українського руху XIX – початку XX ст. та автором десятка інших книжок на цю тему, а також праць про національну еліту того часу: М. Грушевського, В. Липинського, О. Кониського, С. Єфремова та ін.

У XIX – на початку XX ст. відбулося найбільше метаморфоз у житті народів і держав. Це був період становлення модерних націй. І українці були лише одним із десятків народів, які намагалися залишити себе на світовій арені, а не бути асимільованими сильнішими і «цивілізованішими» націями. Співвідношення між інтелектуальною елітою (інтелігенцією) та народом визначало успіх чи неуспіх кожного національного проекту. Організованість, планомірність культурної роботи, масовість освіти давали можливість збільшувати кількісні показники симпатиків нових національних спільнот. Коли налагодити таку співпрацю не вдавалося, національні проекти терпіли невдачу в добу Великої війни 1914–1918 рр. Успішне національно-державне будівництво відбулося в Польщі, Чехії, Фінляндії, країнах Балтії – держав, де за 100 років було здійснено класичні культурні відвоювання автохтонним населенням своїх територій від влади імперських держав. Військовою невдачею закінчилася збройна боротьба проти свого відвічного ворога для народів Кавказу, України і Білорусі. Проте з поразкою у війні не скінчилися можливості для поневолених націй здобути свою волю. Крах червоної російської і сербської імперій наприкінці 1980 – початку 1990-х явив світу низку нових держав і націй: Словенію, Словаччину, Хорватію, Боснію і Герцеговину, Чорногорію, Північну Македонію, а також Україну. Чи має процес унезалежнення від Московської більшовицької імперії свою незворотність? Сучасна російсько-українська війна, попри 30-ліття незалежності України, показує усю тендітність української державності. Проте вона вистояла навіть з початком повномасштабної війни, а це було б неможливо без досвіду боїв за незалежність у 1917–1921 рр.

Події нового часу історії необхідно й надалі засвоювати. Особливо суспільно-політичне життя України (зокрема Наддніпрянщини) 1800–1917 рр. Автор у своїй книзі «Як Україна ставала українською» намагався вписати інтелектуальну історію України у європейський контекст на тлі аналогічних процесів серед народів Центрально-Східної Європи. Наголос було зроблено на діяльності окремих інтелектуалів, теоретична праця яких дала змогу посунути українське питання до ідеї здобуття Україною незалежності (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 19.02*).

У Києві у змішаному форматі (онлайн/офлайн) 28–29 травня 2025 р. відбудеться Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Хімія, фізика та технологія поверхні».

Організатори конференції: Інститут хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України, Наукова рада з проблеми «Хімія і технологія модифікування поверхні», ДП Міжгалузевий науково-технічний комплекс «Хімія поверхні» НАН України.

Напрями роботи конференції.

Теорія хімічної будови та реакційна здатність поверхні твердих тіл.

Фізико-хімія поверхневих та міжфазних явищ.

Хімія, фізика і технологія наноматеріалів.

Медико-біологічні і біохімічні аспекти вивчення наноматеріалів.

Робочі мови конференції – українська, англійська.

Ключові дати.

Завершення реєстрації учасників – 5 квітня 2025 р.

Завершення прийому тез доповідей – 7 квітня 2025 р.

На конференції можуть бути представлені усні (15 хв) та стендові доповіді (розмір стенду А1). Слайди для усних презентацій та стендові доповіді повинні бути англійською мовою. Для онлайн-презентації стендові доповіді необхідно підготувати в *.pdf форматі.

Правила оформлення тез.

Тези подаються англійською мовою. Обсяг тез – одна сторінка формату А4. Шрифт – Times New Roman 14 pt, міжрядковий інтервал – 1.0. Поля: верхнє, ліве та праве – 2,5 см, нижнє – 3 см. Назва (bold 16 pt, вирівнювання по центру). І.П. Прізвище авторів (14 pt, вирівнювання по центру, прізвище доповідача підкреслити). Назва та адреса організації, факс, e-mail доповідача (italic 14 pt, вирівнювання по центру). Текст вирівнюється по ширині сторінки і набирається без переносів, абзац – 1,25 см.

Тези доповідей будуть опубліковані (в авторській редакції) на початок конференції. Оргкомітет має право відхилити тези, якщо вони не відповідають тематиці конференції.

Статті за матеріалами поданих доповідей можуть бути опубліковані (після рецензування) в журналі «Хімія, фізика та технологія поверхні» (індексується у міжнародній наукометричній базі даних “Scopus”) або збірнику «Поверхня».

Контактна інформація.

Адреса: Україна, 03164 Київ, вул. Генерала Наумова, 17, Інститут хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України.

Факс: (+38044) 424 35 67.

Телефон: (+38044) 424 11 96.

За додатковою інформацією щодо участі у конференції звертатися на електронну адресу організаційного комітету: icvmtt34@gmail.com (І. Лагута).

Рукописи статей у журнал надсилати на електронну адресу: lenator@ukr.net (Олена Миколаївна Шевчук), рукописи статей у збірник – на електронну адресу: kremenoksana@ukr.net (О. Кремень).

Докладна інформація про конференцію на сайті Інституту хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 20.02).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Наукова спадщина М. Туган-Барановського як концептуальне підґрунтя суспільного розвитку».

В Інституті економіки та прогнозування НАН України 29 січня 2025 р. відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Наукова спадщина Михайла Туган-Барановського як концептуальне підґрунтя суспільного розвитку», приурочена 160-річчю від дня народження визначного українського вченого-економіста, одного із засновників Української академії наук.

Пленарне засідання та дискусійні панелі відбулися у змішаному (очному та дистанційному) режимі, зібравши понад 120 учасників з України, Польщі, Франції, Болгарії.

Організаторами конференції стали українські та зарубіжні наукові та освітні установи:

- Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»;
- Інститут демографії та проблем якості життя НАН України;
- Institute of Labor and Social Affairs (Польща);
- Center of Sociological Research on the Economy and the Internet, John Paul II Catholic University of Lublin (Польща);
- Київський національний університет ім. Т. Шевченка (економічний факультет);
- Національний університет «Києво-Могилянська академія» (факультет економічних наук);
- Державний торговельно-економічний університет;
- Інститут вищої освіти НАПН України;
- Громадська організація «Інститут еволюційної економіки»;
- Громадська організація «Всеукраїнська асоціація економістів-міжнародників»;
- Educational Foundation “Transformations” (Польща).

Метою проведення конференції організатори визначили актуалізацію наукової спадщини видатного українського вченого-економіста М. Туган-Барановського та сприяння творчому розвитку наукових ідей ученого для

подолання глобальних викликів, що постають перед економікою, державою, наукою та суспільством України.

Участь у конференції взяли науковці та аспіранти НАН України, вчені та студентська молодь провідних національних університетів, члени низки наукових громадських організацій, до заходу також долучилися вчені з ряду європейських наукових установ.

Модератором заходу була головна наукова співробітниця відділу економічної історії ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» доктор економічних наук Н. Супрун.

Відкрив пленарне засідання директор ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України В. Геєць, який побажав учасникам конференції плідної роботи, а також зачитав вітального листа від президента НАН України академіка НАН України А. Загороднього.

Гарний зачин конференції надала академік-секретар відділення економіки НАН України, директор Інституту демографії та проблем якості життя НАН України академік НАН України Е. Лібанова, яка наголосила на важливості етичної економії як осердя наукової спадщини видатного українського вченого.

До учасників конференції з вітальним словом звернувся також голова ГО «Всеукраїнська асоціація економістів-міжнародників», професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка доктор економічних наук А. Філіпенко.

Пленарне засідання розпочалося з доповіді президента ДННУ «Академія фінансового управління» академіка НАН України Т. Єфименко, яка у своєму виступі зробила акцент на євроінтеграційному векторі України у фіскальному регулюванні інвестицій крізь призму наукового доробку М. Туган-Барановського.

Особливу увагу в доповіді завідділу економічної теорії, заступника директора ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академіка НАН України А. Гриценка було приділено питанню методології М. Туган-Барановського та її застосування до вирішення сучасних проблем.

Грунтовну доповідь про фундаментальний внесок М. Туган-Барановського у розвиток економічної науки було зроблено науковим співробітником ERUDITE, Університету Paris-Est Créteil, почесним професором економіки Ф. Адером (Франція) (доповідь було підготовлено у співавторстві з кандидатом економічних наук, доцентом Національного університету «Києво-Могилянська академія» О. Неживенко). Ф. Адер акцентував увагу на збагаченні методології макро- і мікроекономічного аналізу, підкресливши непересічний вплив наукової спадщини М. Туган-Барановського на розвиток наукових ідей таких видатних економістів першої половини ХХ ст.: А. Шпітгофа, Ф. Гайєка, Д. Кейнса.

Значення фундаментальних ідей М. Туган-Барановського та субстанційність політичної економії розкрив завідувач кафедри Українського

державного університету науки і технологій член-кореспондент НАН України В. Тарасевич.

Сучасний погляд на теорію паперових грошей М. Туган-Барановського представив професор економіки Університету Пікардії ім. Ж. Верна (Франція), директор Центру монетарних досліджень Університету національного та світового господарства (Болгарія) Н. Неновскі. Його доповідь була присвячена аналізу теорії паперових грошей М. Туган-Барановського та розвитку цієї теорії сучасними французькими економістами в контексті циклічності економічної динаміки. Доповідач акцентував увагу на ролі валютного курсу як ключового елемента монетарної політики, що ґрунтується на поглядах М. Туган-Барановського щодо відкритої економіки.

Директор Інституту праці та соціальних досліджень доктор А. Сова-Кофта (Польща) представила доповідь «Актуальні проблеми розвитку соціальних досліджень і соціальної політики». Ґрунтуючись на методологічних підходах М. Туган-Барановського, доповідачка представила свої міркування щодо формування соціально чутливої політики в сучасній Польщі, зосередивши увагу на проблемі старіння нації та зменшення кількості активного населення на ринку праці.

Доцент Центру соціологічних досліджень економіки та інтернету Люблінського католицького університету Івана Павла II А. Бетлей (Польща) представила учасникам конференції доповідь «Технологія та суспільство. На шляху до поєднання теорій соціального розвитку», присвячену дослідженню взаємозв'язку між технологічним та соціальним розвитком у сучасному світі, де науково-технічні новації стають ключовими чинниками соціальних трансформацій.

Концептуальним підґрунтям доповіді стало порівняння сучасних теорій суспільного розвитку як інструменту оцінки ролі технологій, визначення ключових детермінант техно-соціальних змін та окреслення основних викликів, що постають перед сучасною цивілізацією.

В обговоренні доповідей і дискусії на пленарному засіданні взяли участь науковці Інституту економіки та прогнозування НАН України: академік НАН України В. Геєць, член-кореспондент НАН України С. Кораблін, науковий співробітник сектору інституційної економіки відділу економічної теорії Ю. Прозоров, науковці відділу економічної історії: доктор економічних наук В. Небрат, доктор економічних наук Н. Супрун, кандидат економічних наук Л. Дідківська, кандидат економічних наук Т. Сливка, кандидат економічних наук О. Кудласевич, кандидат економічних наук Н. Горін та ін.

У другій частині конференції було проведено чотири дискусійні панелі.

Системне осмислення світоглядного значення наукової спадщини видатного українського економіста, аналіз його концептуальних підходів і наукових здобутків у контексті викликів розвитку сучасної економічної науки стало предметом обговорення на дискусійній панелі «Фундаментальний внесок М. Туган-Барановського у розвиток економічної науки» (модератор – головна наукова співробітниця відділу економічної

історії Інституту економіки та прогнозування НАН України доктор економічних наук Н. Супрун, співмодератор – старша наукова співробітниця відділу економічної історії Інституту економіки та прогнозування НАН України кандидат економічних наук Л. Дідківська).

У своєму виступі «Історичне значення економічної теорії М. Туган-Барановського» завідувачка відділу економічної історії Інституту економіки та прогнозування НАН України доктор економічних наук В. Небрат розкрила різнопланове й непересічне історичне значення новаторських ідей ученого-економіста в царині соціальної філософії та економічної науки.

Професор Національного університету «Києво-Могилянська академія» доктор економічних наук Ю. Бажал присвятив свій виступ актуальності парадигмальних ідей М. Туган-Барановського у визначенні предмету економічної науки. Професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету доктор економічних наук А. Пантелеймоненко висвітлив особливості трактування М. Туган-Барановським неприбуткової природи кооперативів, підкресливши методологічний потенціал застосування цього підходу у практиці сучасного кооперативного руху.

У своєму виступі наукова співробітниця відділу економічної історії Інституту економіки та прогнозування НАН України кандидат економічних наук Т. Боднарчук обґрунтувала актуальність поглядів М. Туган-Барановського у контексті формування сучасних стратегій міжнародно-економічних відносин та необхідності захисту національних інтересів України на світовому ринку.

Дискусійна панель «Новітні макроекономічні трансформації та шляхи попередження криз» була присвячена оцінці макроекономічних трансформацій крізь призму методології наукових досліджень М. Туган-Барановського. Модератором панельної дискусії виступив старший науковий співробітник Центру інновацій та технологічного розвитку Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України кандидат економічних наук І. Макаренко, співмодератором – провідний науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України доктор економічних наук О. Пустовойт.

У роботі панельної дискусії було представлено 10 наукових доповідей. Професор кафедри економічної теорії Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана доктор економічних наук І. Радіонова присвятила свою доповідь дослідженню макроекономічних дисбалансів крізь призму теорії бізнес-циклів М. Туган-Барановського.

Заступник директора з наукової роботи Інституту економіки та прогнозування НАН України член-кореспондент НАН України С. Кораблін у своєму виступі охарактеризував сучасні макроекономічні тенденції в контексті творчої спадщини М. Туган-Барановського. Методологічне значення теорії криз М. Туган-Барановського для аналізу особливостей розвитку цифрової економіки розкрила у своєму виступі завідувачка відділу

економіко-екологічного розвитку приморських регіонів Інституту ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України доктор економічних наук О. Єрмакова.

На питаннях циклічності економічної динаміки та природи капіталу в контексті новітніх макроекономічних трансформацій акцентував увагу кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Центру інновацій та технологічного розвитку Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України І. Макаренко. Аналізу кругообігу капіталу у світлі положень теорії криз М. Туган-Барановського був присвячений виступ головного наукового співробітника відділу публічних фінансів Інституту економіки та прогнозування НАН України доктора економічних наук В. Зимовця.

Значення теорії технологічних та економічних трансформацій М. Туган-Барановського у своїй доповіді висвітили науковці Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України – завідділу інтелектуальних інформаційних технологій доктор фізико-математичних наук В. Горбачук, молодший науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій доктор філософії (PhD) М. Дунаєвський та молодший науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій доктор філософії (PhD) С.-Б. Сулейманов.

Концептуальні положення аналізу ефективності трансмісійного механізму монетарної політики в умовах екстремальної невизначеності розкрив старший викладач кафедри фінансів Національного університету «Києво-Могилянська академія» В. Жук.

Власні напрацювання щодо структурних змін в українській економіці представив аспірант ДННУ «Академія фінансового управління» Д. Шандиба.

Провідний науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України доктор економічних наук О. Пустовойт представив аналіз особливостей розвитку економіки України у період воєнного стану в контексті економічної теорії М. Туган-Барановського.

У роботі дискусійної панелі взяли участь завідділу грошово-кредитних відносин ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» доктор економічних наук Є. Бублик, провідний інженер відділу ринкових механізмів та структур Інституту ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України Н. Носова.

Осмисленню можливостей використання наукових підходів М. Туган-Барановського та їх актуальності в контексті сучасних викликів була присвячена дискусійна панель «Прогностичний потенціал наукових ідей М. Туган-Барановського для забезпечення економічної та національної безпеки» (модератор – завідувач кафедри економічної теорії та конкурентної політики Державного торговельно-економічного університету доктор економічних наук Ю. Уманців; співмодератор – старша наукова співробітниця відділу економічної історії Інституту економіки та прогнозування НАН України кандидат економічних наук О. Кудласевич).

У роботі дискусійної панелі участь узяли професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики Державного торговельно-економічного університету доктор економічних наук І. Штундер, професор Інституту післядипломної освіти ДННУ «Академія фінансового управління кандидат економічних наук О. Кузьмінська, завкафедри економіки України Львівського національного університету ім. І. Франка доктор економічних наук М. Кічурчак. Великий інтерес викликав виступ головної наукової співробітниці відділу форм та методів господарювання в агропродовольчому комплексі Інституту економіки та прогнозування НАН України доктора економічних наук Л. Молдаван, присвячений трансформації земельних відносин в інтересах селян і суспільства. Науковиця розглянула проблеми продовольчої та національної безпеки крізь призму наукової спадщини М. Туган-Барановського, наголосивши, що, відповідно до поглядів ученого, благополуччя суспільства значною мірою залежить від вирішення аграрної проблеми, насамперед улаштування земельних відносин і сільськогосподарського устрою. Одним з важливих напрямів вирішення аграрної проблеми, на думку вченої, є поширення знань щодо особливостей землекористування в аграрному секторі з урахуванням суті гармонізації інтересів селян і держави з використанням наукової спадщини М. Туган-Барановського та вітчизняних і зарубіжних науковців – його послідовників.

У роботі дискусійної панелі взяли участь головний науковий співробітник Інституту ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України доктор економічних наук В. Степанов, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту демографії та проблем якості життя НАН України кандидат економічних наук П. Швець, старша наукова співробітниця Інституту економіко-правових досліджень ім. В. К. Мамутова НАН України кандидат наук з державного управління О. Бородіна, науковці Інституту економіки та прогнозування НАН України – старша наукова співробітниця кандидат економічних наук Н. Кудрицька, провідна наукова співробітниця доктор економічних наук О. Кушніренко, старша наукова співробітниця кандидат економічних наук І. Терюханова та ін.

Спадкоємність наукових ідей М. Туган-Барановського в контексті концепції відкритої науки була розглянута на дискусійній панелі «Відкрита наука як чинник інноваційного розвитку та суспільного прогресу» (модератор – завідувачка відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України доктор наук з державного управління О. Петроє; співмодератор – завідувач кафедри економічної теорії Національного університету «Києво-Могилянська академія» кандидат економічних наук І. Біла).

У роботі дискусійної панелі участь узяли науковці Інституту економіки та прогнозування НАН України, Інституту вищої освіти НАПН України, Університету економіки та права «КРОК» та інших наукових та навчальних установ. Професорка О. Петроє запропонувала розглянути наукову спадщину

М. Туган-Барановського крізь призму концепції відкритої науки. Своєю чергою директорка Інституту вищої освіти НАПН України доктор педагогічних наук І. Драч присвятила свою доповідь питанням удосконалення оцінювання дослідницької діяльності університетів з урахуванням принципів відкритої науки. Провідний науковий співробітник Інституту вищої освіти НАПН України кандидат фізико-математичних наук В. Ковтунець у своєму виступі розглянув роль вищої освіти у формуванні людського капіталу.

Тема конференції викликала непересічний інтерес у молодих учених – аспірантів, магістрантів та студентів з різних закладів вищої освіти, які презентували результати своїх досліджень наукової творчості М. Туган-Барановського. О. Акулов (аспірант кафедри економіки та фінансів Університету економіки та права «КРОК») у своїй доповіді підняв питання соціальної відповідальності бізнесу в ІТ-секторі крізь призму ідей М. Туган-Барановського. Молода дослідниця М. Саюк (наукова співробітниця відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України) у своїй доповіді проаналізувала проблеми відкритості освіти і науки на прикладі українсько-нідерландських проєктів.

За результатами роботи конференції було визначено пріоритетні завдання актуалізації наукової спадщини М. Туган-Барановського, творчого розвитку наукових ідей ученого і відповідального представлення наукових здобутків в екосистемі відкритої науки шляхом:

- комплексного наукового дослідження наукової спадщини вченого;
- формування повного каталогу наукових праць, оцифрування всіх доступних друкованих праць ученого та їхніх версій у перекладі іншими мовами;
- перекладу найбільш значущих праць ученого та іншомовних текстів українською мовою;
- створення репозитарію наукових праць ученого та його інтеграція з національними та європейськими репозитаріями відкритих публікацій;
- організації просвітницьких заходів із популяризації внеску М. Туган-Барановського в розбудову української держави та науки України та світу.

Об'єднавши широке коло представників різних академічних установ з різних країн та наукових напрямів, конференція сприяла налагодженню крос-культурного та міждисциплінарного діалогу щодо широкого спектру проблем – від загально-методологічного характеру до практичних аспектів економічного розвитку – передбачення кризових явищ та нівелювання негативних наслідків циклічності економіки, визначення актуальних макроекономічних трендів, формування сучасних економічних стратегій та політик.

Водночас завдяки широкому представництву конференція стала майданчиком не лише для актуалізації та творчого осмислення наукових ідей М. Туган-Барановського в українському та світовому науковому контексті, а й зміцнення міжнародного наукового співробітництва, розвитку наукових досліджень, збагачення інструментарію економічної науки та пошуку нових

рішень для глобальних викликів сучасності (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 11.02).

Премія ЮНЕСКО та Екваторіальної Гвінеї за дослідження в галузі наук, що вивчають життя-2025.

Триває конкурс на здобуття премії ЮНЕСКО та Екваторіальної Гвінеї за дослідження у галузі наук, що вивчають життя-2025.

Премія присуджується щороку видатним ученим або групам науковців, установам і неурядовим організаціям, що працюють у сфері медицини, біології, сільського господарства, наук про навколишнє середовище, та зробили значний внесок у подовження і покращення якості життя пацієнтів, розробку сільськогосподарських методів підвищення продуктивності і стійкості сільськогосподарських культур, а також проводять дослідження навколишнього середовища, що сприяють збереженню екосистем та адаптації до зміни клімату. Премія передбачає грошову винагороду в розмірі 300 тис. дол. США, що може бути розділена між трьома лауреатами.

Відповідно до умов конкурсу, заявка повинна бути схвалена державою-членом ЮНЕСКО за підтримки національної комісії у справах ЮНЕСКО. Від однієї країни може бути подано не більше п'яти заявок.

Кандидатам на здобуття премії необхідно зареєструватися онлайн за посиланням та надіслати інформацію про це до Президії НАН України на адресу: spns@nas.gov.ua до 10 березня 2025 р. для подальшої передачі заявки на розгляд Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.

Докладна інформація щодо премії ЮНЕСКО та Екваторіальної Гвінеї за дослідження у галузі наук, що вивчають життя (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 20.02).

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

С. Спіріна, мол. наук. співроб. НБУВ

Аналіз підтримки України зарубіжними бібліотеками

У праці розглядаються акції зарубіжних бібліотек на підтримку України в умовах російської агресії, зокрема в контексті загрози установам пам'яті, які зберігають докази національної ідентичності та багатство культури.

Проаналізовано заходи зарубіжних бібліотек різної спрямованості: від засудження військових дій на території України до надання матеріальної допомоги та інформаційної підтримки українським біженцям. Розглянуто акції бібліотек, спрямовані на поширення інформації про історію та культуру українського народу, наголошення важливості України в нинішньому політико-економічному процесі Європи і світу в цілому. Відзначається залучення користувачів до накопичення інформації про війну в Україні.

Ключові слова: віртуальні виставки, онлайн-зустрічі, круглий стіл, конференція, історія України.

Україна нині стала центром уваги світової спільноти – на її території війна проти тоталітарного режиму й насильства за демократію і свободу. Частиною масштабного волонтерського руху та учасником різноманітних акцій взаємодопомоги в Україні стали вітчизняні бібліотеки, які надають свої приміщення для виготовлення маскувальних сіток, збору допомоги для переміщених осіб і військових; бібліотеки стали базами для створення пунктів незламності [5]. Інформаційна, культурно-просвітницька діяльність бібліотек також спрямована на підтримку стійкості та героїзму українців [9].

Водночас перед бібліотеками постали виклики, спровоковані повномасштабним вторгненням. Серед них – фіксація, систематизація, збереження інформації, що висвітлює важливі події спротиву агресору. Важливим завданням бібліотекознавства є також осмислення діяльності бібліотек в умовах війни. Специфіка діяльності вітчизняних бібліотек під час військових дій, правові аспекти збереження культурної спадщини, особливості використання електронних ресурсів для організації роботи в умовах воєнного часу нині активно осмислюються українськими бібліотекознавцями [1–4, 6–8]. Важливою складовою цього інформаційного потоку є питання бібліотечної солідарності: акції підтримки, специфіка поповнення фондів чи виставкової діяльності в контексті війни та інші практики, реалізовані світовими бібліотеками.

Відтак **метою статті** є виявлення, систематизація та аналіз бібліотечних практик солідарності з Україною. На початковому етапі дослідження було здійснено моніторинг інформаційної політики світових бібліотек (головним чином національних чи провідних бібліотек країн євроатлантичного регіону, базуючись на гіпотезі про те, що бібліотечна солідарність корелюється із загальнонаціональною підтримкою України). Моніторинг дав змогу виявити ті бібліотеки, що за рік повномасштабного спротиву України продемонстрували тим чи іншим способом підтримку нашій країні, і саме повідомлення їхніх сайтів становили джерельну базу дослідження.

Заяви про підтримку й солідарність з Україною почали з'являтися на сайтах різних світових бібліотек уже в перші дні розгортання військового конфлікту як повномасштабного. Так, зокрема, на сайті Бібліотеки та архіву Канади з'явився допис бібліотекаря та архівіста, заступника міністра спадщини Канади Л. Вейр “Statement by the Librarian and Archivist of Canada on the situation in Ukraine” («Заява бібліотекаря та архівіста Канади щодо ситуації в Україні») [17]. У ній автор, заявляючи про солідарність з Україною і її народом, висловлює стурбованість серйозною загрозою для багатой літературної та культурної спадщини країни через військові дії. Сподіваючись, що мир незабаром прийде, Л. Вейр звернулася до українців:

«Наше послання всім, хто постраждав унаслідок цієї військової агресії, чітке: ви не самотні, ми з вами» (URL: <https://library-archives.canada.ca/eng/corporate/news/Pages/statement-librarian-archivist-canada-situation-ukraine.aspx>).

Редактор відділу комунікацій Бібліотеки Конгресу США Н. Такер, який

веде блог Бібліотеки Конгресу та пише для LCM, журналу бібліотеки, у своїй статті для блогу назвав російське вторгнення в Україну «останньою насильницькою подією тривалої й бурхливої історії» України. Автор також інформує про добірку ресурсів, що стосуються України, представлених у Бібліотеці Конгресу США (URL: <https://blogs.loc.gov/loc/2022/03/the-russian-invasion-of-ukraine-resources-at-the-library-of-congress>) [20].

Директор Національної парламентської бібліотеки Грузії ім. І. Чавчавадзе Г. Кекелідзе на своїй сторінці у фейсбуці засудив агресію проти України і висловив свою дружню підтримку українському народові: «У ці дні наші думки та дії навколо України».

Литовська національна бібліотека М. Мажвідаса, національні бібліотеки Естонії та Латвії звернулися до світової бібліотечної спільноти: засуджуючи воєнні дії в Україні, вони заявили про свою солідарність з українським народом і закликали світову бібліотечну спільноту припинити членство бібліотек Російської Федерації в міжнародних організаціях (URL: <https://www.lnb.lt/naujienos/8262-baltijos-saliu-nacionalines-bibliotekos-reiskia-solidaruma-ir-parama-kovojanciai-ukrainai>) [19].

Директор Національної бібліотеки Польщі Т. Маковський підтримав заклик національних бібліотек Литви, Латвії та Естонії щодо солідарності з народом України й надіслав до 58 міжнародних бібліотечних організацій і національних бібліотек звернення про підтримку України [12].

Із заявами про засудження неспровокованого нападу Росії на Україну виступили міжнародні бібліотечні організації – EBLIDA (Європейське бюро бібліотек, інформації та документації), NAPLE (Європейський форум національних установ публічних бібліотек) та PL2030 (Публічні бібліотеки 2030) [18], IFLA (Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ) [15], ALA (Американська бібліотечна асоціація) [10]. Вони закликають бібліотеки організувати збір достовірної інформації про цей військовий конфлікт, який порушує основні принципи демократичного суспільства, а також допомагати біженцям у співпраці з органами влади.

На знак підтримки українського народу світові бібліотеки влаштовують різноманітні культурні й добродійні акції, присвячені Україні, зокрема

«Солідарність з українським народом», яку презентувала Національна бібліотека Франції (URL: <https://www.bnf.fr/fr/solidarite-avec-le-peuple-ukrainien>). Акції мали просвітницький і культурницький характер: історичні аспекти франко-українських зв'язків, зокрема історія Анни Київської, королеви Франції; концерт солідарності з участю музикантів філармонічного оркестру Radio France, присвячений творчості українського композитора Т. Акименка (1876–1945), який частину життя провів у Франції. Виручені кошти було спрямовано українським колегам [13].

Національна бібліотека Румунії, Музичний театр Амбасадорії й Музей ордена комунізму в Румунії організували благодійну подію «Солідарні з Україною», під час якої мешканці могли поділитися з біженцями з України одягом, продуктами харчування, іграшками та книгами для дітей, а також усім,

що потребували дорослі й діти, які втікали від війни. Під час акції в стінах Національної бібліотеки Румунії відбувся концерт з участю акторів і музикантів музичного театру. Названі акції солідарності було організовано навесні 2022 р.; улітку – восени активність бібліотек на підтримку України набула більш системного характеру. Так, Американський центр (American Corner Bucharest), що є партнерським проектом Посольства США в Румунії та Національної бібліотеки Румунії, організував безкоштовні курси англійської мови для молодих людей, що приїхали з України [11]. Також безкоштовний доступ до вивчення української мови або французької для українців надає компанія з онлайн-курсів і постачальник Національної бібліотеки Франції для FLE (французька мова як іноземна) Skilleos [13].

Національна бібліотека Республіки Чехія залучає українських біженців, що мають, серед іншого, культурні й освітні потреби, до обслуговування, пропонуючи їм безкоштовну реєстрацію на рік (URL: <https://www.en.nkp.cz/aktuality/novinky-titulni-strana/ukraine-registration>) [21].

Масштабну інформаційну підтримку надає Національна бібліотека Польщі – на її сайті створено ресурс "SolidarnizUkraina" («Солідарні з Україною»), який надає список джерел з вільним доступом до книг українською мовою та інших видань; інформацію щодо можливості підтримки біженців, які прибувають до Польщі; пропозиції роботи в бібліотеках тощо. Також пропонується бібліотекам долучитися до акції «Серцем для України»: для цього треба причепити сердечка на видному місці – на вікнах, книжкових шафах – і надіслати відповідні світлини на b.morawiec@lustrbiblioteki.pl. Вони поповнять фотогалерею на сайті lubbiblioteki.pl [12].

Про зустрічі з українськими колегами та заходи для дітей з України повідомляє Національна парламентська бібліотека Грузії [22].

За ініціативи міжнародних бібліотечних організацій – EBLIDA, NAPLE та Public Libraries 2030 – було створено мережі «Бібліотеки для біженців» [23]. Пункти доступу до бібліотек з логотипом «Бібліотеки для біженців» містять ресурси та засоби, що призначені допомогти переселенцям з України. Відповідну інформацію розміщено на сайті <https://lib4refugees.splet.arnes.si>.

Важливим інструментом підтримки українського народу світовими бібліотеками стали заходи, які пропагують українську культуру, історію, звичаї, національні риси.

Національна бібліотека Фінляндії, яка має цінну колекцію літератури зі славістики, що була зібрана у XIX ст., у блозі "SCRIPTA SELECTA" представила описи України вже через тиждень після початку повномасштабної війни в Україні. Бібліотека у своєму блозі розмістила праці з історії України, зокрема найдавніші. Чимало уваги блог приділяє одному з перших описів України на Заході – праці французького військового інженера й картографа Гійома Ле Вассера де Боплана "Description d'Ukraine", створеній усередині XVII ст. У праці містяться характерні описи українських міст і їхніх мешканців, природи краю, його звичаїв, політичних та військових особливостей. На думку авторів блогу, заглиблення в історію української

державності має допомогти краще зрозуміти сучасні події. Блог ілюстровано репродукціями карт та інших зображень з фондів бібліотеки [16].

Інформує своїх читачів про історію та ідентичність українців і Бібліотека Конгресу США. Зокрема, фонди бібліотеки мають рукописи XVI–XVII ст. Серед численних томів української колекції – безцінний примірник Острозької Біблії, першої повної слов'янської Біблії, виданої в Острозі в 1581 р. кирилицею. Блог Бібліотеки Конгресу звертається також до матеріалів, присвячених українській діаспорі, надаючи таким чином «голос» сучасним українцям (URL: <https://blogs.loc.gov/folklife/2022/03/we-have-our-own-long-history-and-culture-listening-to-taissa-decyk-ukrainian-american-artist>).

Найактуальнішу інформацію про ситуацію в Україні моніторить Дослідна служба Бібліотеки Конгресу, відповідні новини публікуються у її звітах. Зокрема, звіт «Вторгнення Росії в Україну: нові фінансові та торговельні санкції» (“Russia’s Invasion of Ukraine: New Financial and Trade Sanctions”) об’єднує останню відповідь світу на російське вторгнення та інформує про санкційні обмеження, введені щодо Росії через її агресію в Україні (URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11871>) [20].

Національна бібліотека Фінляндії розпочала збирання онлайн-матеріалів про війну в Україні з лютого та дискусію щодо вступу в НАТО з травня

2022 р. Контент містить інформацію, поширену ЗМІ, матеріали військових вебсайтів, дописи в соціальних мережах (зокрема, у твіттері) і відеоматеріали. Матеріали для колекції можуть бути будь-якими мовами, зокрема українською чи російською. Цікаво, що користувачі бібліотеки можуть самостійно завантажувати матеріали до онлайн-архіву (URL: <https://verkkoarkisto.kansalliskirjasto.fi/va/index.php/info/feedback>) [16].

Аналогічний проєкт ініціювала Національна бібліотека Франції. Завдяки дописувачам колекція вже нараховує майже 450 документів і збір триває. Надсилати до колекції можна будь-який тип документа будь-якого джерела – державних органів, асоціацій чи активістів. Колекція бібліотеки (див. рисунок) покликана зберегти будь-які свідчення конфлікту, аби надати найповнішу картину для вивчення російської війни в Україні як нині, так і в майбутньому (URL: <https://www.bnf.fr/fr/solidarite-avec-le-peuple-ukrainien>). Ознайомитися з документами можна на сайті Ф. Міттерана, у науковій бібліотеці, у читальних залах L і M. Також повні довідники колекції можна переглянути в загальному каталозі.

Рис. Колекції Україна – Cote 8-WZ-7139-BnF.

Джерело: <https://www.bnf.fr/fr/actualites/ukraine-un-de-collecte-de-recueils>

Крім того, Національна бібліотека Франції підтримує ініціативу Réunion des Musées métropolitains Rouen Normandie (RMM) і Національного інституту історії мистецтв (INHA) відкрити культурний форум для підтримки української культури та спадщини, яка нині перебуває під загрозою. На 29 червня 2023 р. заплановано конференцію в Музеї образотворчого мистецтва в Руані «Україна в колекціях Національної бібліотеки Франції». Темою форуму стануть дві великі постаті, що належать до різних епох: Анни Київської, королеви Франції, та видатного українського композитора Т. Акименка, який народився в Харкові в 1876 р., а закінчив свій життєвий шлях у Франції.

Серію публікацій про Україну також пропонує блог “Gallica”: «Думка, ікона українського хорового мистецтва», «Франкомовна українська преса у Франції (1919–1920 рр.)», «Мазепа, національний і романтичний герой». Віртуальні виставки – «“Фотографування війни” на сайті Press a la une», «Кримська війна (1853–1856) дала поштовх першим фотографічним репортажам про війну та першому міжнародному висвітленню події»,

«Портрет Мазепа в Основах літератури», «Історія Івана Мазепа, українського шляхтича, який у XVII столітті був пажем при дворі польського короля, стала легендою, переданою Вольтером і підхопленою романтиками, зокрема лордом Байроном (1819) і Віктором Гюго» [13].

Навесні 2022 р. у Національній парламентській бібліотеці Грузії відбулися дві віртуальні виставки, присвячені українським митцям: до дня народження І. Кавалерідзе, скульптора, художника та кінорежисера, якого ЮНЕСКО проголосило «українським Мікеланджело»; друга виставка присвячена поезії сучасного українського поета, письменника, автора пісень С. Жадана [22].

У березні 2022 р. Асоціація українців і прихильників України та

Слов'янська бібліотека Національної бібліотеки Чехії організували музично-літературний вечір з участю піаніста чесько-українсько-білоруського походження Г. Коукло. Також у Слов'янській бібліотеці рядом наукових установ (Інститут дослідження тоталітарних режимів, Чеська асоціація українців, Спілка усних і письмових перекладачів JTP) було організовано диспут «Мовна ситуація в Україні – історичний розвиток і сьогодення» (URL: <https://www.nkp.cz/slovanska-knihovna/odborne-cinnosti-publikace/seminare-sympozia-a-kolokvia/slovanska-knihovna/odborne-cinnosti-publikace/seminare-sympozia-a-kolokvia/seminare2022>) [21].

Національна бібліотека Німеччини до річниці війни в Україні презентувала кабінетну виставку в Німецькому музеї книги та писемності бібліотеки (URL: https://www.dnb.de/DE/Kulturell/BeforeAfter/beforeafter_node.html). У ній представлено жахливі наслідки війни: смерть людей, зруйновані міста, інфраструктура. Особливо наголошується на тому, що зруйновані музеї та бібліотеки це – місця культурної ідентичності. Навіки втрачено свідчення української і європейської культур. Використовуючи серію світлин «до/після», виставка засвідчує жорстокість і вандалізм російсько-української війни – у наш час посеред Європи культурній нації загрожує знищення.

Серію фото «до/після» для виставки створено з участю письменниці з Івано-Франківська Х. Козловської, яка з весни 2022 р. перебуває в Лейпцигу. Треба зазначити, що письменниця завдяки гранту федерального уповноваженого з питань культури та ЗМІ мала можливість працювати в Німецькому музеї книги та писемства [14].

Важливим внеском щодо підтримки України стали і форуми за участі експертів і фахівців стратегічних досліджень, проведені на платформах провідних світових бібліотек. Зокрема, Бібліотека Конгресу США пропонує для перегляду годинний семінар «Путін, Україна та те, що може статися» за участі Інституту Клюге при Бібліотеці Конгресу США і Фонду Карнегі за міжнародний мир, який було записано безпосередньо перед вторгненням Росії (URL: https://www.youtube.com/watch?v=fMZS2pfWz_I) [20].

Національна бібліотека Франції 20 квітня 2022 р. провела винятковий круглий стіл «Аналіз та наслідки війни в Україні» (URL: <https://www.bnf.fr/fr/agenda/table-ronde-exceptionnelle-analyse-et-consequences-de-la-guerre-en-ukraine>). У рамках заходу дослідники з Фонду стратегічних досліджень обговорювали повномасштабні воєнні дії в Україні та її регіональні й стратегічні наслідки. Подія також транслювалася на ютуб-каналі бібліотеки, що дало можливість охопити ширшу аудиторію.

«Міжнародна ударна хвиля в Україні» на платформі Національної бібліотеки Франції відбулися 2 лютого 2023 р. Під час заходу зазначалося, що російська війна в Україні істотно змінила міжнародні баланси у Європі, Євразії та навіть у трансатлантичному просторі. Ішлося про майбутнє України, ЄС, а також політичні, економічні й міжнародні стратегічні наслідки цієї війни [13].

Як бачимо, форми солідарності зарубіжних бібліотек з Україною досить різноманітні. Це заяви підтримки, культурні й добродійні акції, промоція української культури та експертні форуми.

Тож можна зробити висновок, що заходи зарубіжних бібліотек продемонстрували давню й цікаву історію України, визначили історичну роль видатних постатей української нації у європейському культурному та політичному житті минулого, визнали важливу політичну роль України у світових політико-економічних процесах сьогодення. Крім того, було доведено, що бібліотеки можуть бути не лише інформаційними хабами, допомагати в навчальних програмах, а можуть організовувати й заходи, що допоможуть надавати конкретну матеріальну допомогу.

Список бібліографічних посилань

1. Аксьонова Н. Бібліотерапія як напрям діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 107–119. doi: <https://doi.org/10.15407/np.64.107>

2. Аулін О. Специфіка бібліотечно-інформаційної діяльності під час воєнного конфлікту. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 43–54. doi: <https://doi.org/10.15407/np.64.043>

3. Горовий В. Особливості використання електронних ресурсів національних бібліотек в умовах воєнного протистояння. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 11–27. doi: <https://doi.org/10.15407/np.64.011>

4. Іванова Н. Правові аспекти збереження культурної спадщини в умовах війни. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 28–42. doi: <https://doi.org/10.15407/np.64.028>

5. Кульженко В. Попри все: як працюють бібліотеки в умовах війни. *galinfo.com.ua*. 2023. 10 січ. URL: https://galinfo.com.ua/articles/popry_vse_yak_pratsyuyut_biblioteku_v_umovah_viyuny_393970.html (дата звернення: 15.01.2023).

6. Пальчук В. Особливості протидії негативним інформаційним впливам. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 469–483. doi: <https://doi.org/10.15407/np.64.469>

7. Половинчак Ю., Бергелський А. Візуальний контент соціальних медіа як об'єкт бібліотечного депонування (на базі матеріалів висвітлення подій війни 2022 р.). *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 63. С. 23–32. doi: <https://doi.org/10.15407/np.63.023>

8. Потіха А. Діяльність бібліотек України в умовах російської воєнної агресії. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 55–73. doi: <https://doi.org/10.15407/np.64.055>

9. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібл. форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3 (29). С. 9–14. URL: <https://libraryforum.info/issue/serdyuk->

s-gerasimova-s-biblioteki-ukrayini-pid-chas-viyni-adaptaciya-do-novih-realiy-ta
(дата звернення: 22.01.2023).

10. ALA. Org. URL: <https://www.ala.org>
11. BIBNAT.Ro. URL: <https://www.bibnat.ro>
12. BN.org.pl. URL: <https://www.bn.org.pl>
13. BNF.URL: <https://www.bnf.fr>
14. DNB. URL: <https://www.dnb.de>
15. IFLA statement on Ukraine. URL: <https://www.ifla.org/news/ifla-statement-on-ukraine>
16. Kansalliskirjasto. URL: <https://www.kansalliskirjasto.fi>
17. Library and Archives Canada. URL: <https://library-archives.canada.ca>
18. LNB.lv. URL: <https://www.lnb.lv>
19. LNB.lt. URL: <https://www.lnb.lt>
20. LOC.gov. URL: <https://www.loc.gov>
21. NKP.Cz. URL: <https://www.nkp.cz>
22. NPLG.gov.ge. URL: <https://www.nplg.gov.ge/geo/home>
23. Press Release: Eblida, Naple And P12030 Join Together To Reinforce And Develop Library Initiatives For Ukrainian Refugees. URL: <https://publiclibraries2030.eu/2022/04/lib4refugees-initiative>